

Die Gaste

Sayı: 17 / Mayıs-Temmuz 2011

3 Çokdilliliğin Desteklenmesi ve Göç

Prof. Dr. Cristina ALLEMANN-GHIONDA ikidilliliğe ve çokdilliliğe ilişkin güncel araştırmalara göre, her insanın az ya da çok gelişmiş bir genel dil becerisi edindiği ve bu becerinin daha sonra birinci, ikinci, üçüncü dile vb. etkide bulunduğu kesindir.

6 Demokrasinin Yükselişi, Çöküşü ve Yeniden Yaratılması

Prof. Dr. Franz HAMBURGER Bazıları için "Alman Devleti" Almanların devletidir, halk topluluğunun, *ethnosun* devletidir; diğerleri için ise, "Alman Devleti" Almanya'da yaşayan insanların devletidir, *demosun* devletidir.

7 Eğitim ve Siyasal Alfabeleştirme

Prof. Dr. Armin BERNHARD Bu eğitim, öncelikle, dünyanın farklı kıtalarında ve bölgelerinde dağılımı son derece eşitsiz olan bilgi "kaynağına" erişimde eşitliğin sağlanmasının bir aracıdır.

9 Göçmen Toplumu ve Hukuk

Av. Asuman ÖKTEM Hukuk, sadece yasaların toplamı anlamına gelmez. Aynı zamanda hukuk, bu yasaların nasıl olması gerektiğini, adalet anlayışını içerir ve bu temelde oluşturulan yasalar bütünüdür.

11 Yedi Canlı "Multi-Kulti"

Dr. Hakan AKGÜN Son zamanlarda bu terimin uyum tartışmaları bağlamında dile getirildiği anlam bende iktidardaki politikacıların hegemonyacı tutumlarının bir ifadesi olduğu izlenimini uyandırmaktadır.

12 Söyleşiler VIII

16 Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'la Söyleşi

the guardian

"Türkiye'den misafir işçi almak hataydı"

Almanya Maliye Bakanı Dr. Wolfgang Schäuble, "1960'larda Türkiye'den bu kadar çok misafir işçi almamız hataydı. Türk konuk işçilerin entegrasyon sorunu 3. kuşakla birlikte büyüdü" dedi

Almanya'da Başbakan Angela Merkel'in "Çokkültürlülük başarısız oldu" açıklamasının ardından ülkede başlayan göçmenlerin entegrasyonu tartışmasına Maliye Bakanı Wolfgang Schäuble da katıldı, "1960'larda Türkiye'den bu kadar çok misafir işçi almamız hataydı" dedi.

Schäuble, Almanya'daki entegrasyon tartışmaları hakkında İngiliz *Guardian* gazetesine verdiği mülakatta, "1960'lı yılların başlarında Türkiye'den nitelikli işçi değil, ucuz işçi getirmeye karar verdiğimizde hata yaptık. Onlarca yıldır Almanya'da yaşayan Türklerin bazıları Almanca konuşmuyorlar. 50 yıl önce Türkiye'den işçileri davet ettiğimizde, çocuklarının otomatik olarak entegre olacaklarını düşünmüştük. Fakat problemler üçüncü kuşakla beraber azalmadı, daha da arttı. Biz de politikamızı değiştirmek zorunda kaldık" diye konuştu. Schäuble bugün Almanya'da 3,5 milyon Türk azınlığın daha iyi entegre olmasını umduğunu, fakat bunun gerçekleşmediğini vurgulayarak, bu deneyim sonrasında artık daha kalifiye göçmenleri tercih edeceklerini belirtti.

Merkel'in çokkültürlülük açıklamalarının ardından, İçişleri Bakanı Hans-Peter Friedrich, İslamın Almanya'ya ait olmadığını, Dışişleri Bakanı Westerwelle ise göçmenlerin çocuklarının anadillerinden önce Almanca öğrenmeleri gerektiğini söylemişlerdi.

Türkiye'de 12 Haziran 2011 Seçimleri

Gümrük Kapıları'nda oy verme işlemleri başladı

Yurtdışında yaşayan Türkiye yurttaşlarının buldukları ülkelerde oy kullanmasına ilişkin yasal düzenlemeler yapılmış olmasına rağmen, gerekli ortam ve düzenlemeler yapılamadığından, bir kez daha gümrük kapılarında oy kullanılacak. 25 gümrük kapısında kurulan sandıklarda, Yurtdışı Seçmen Kütüğü'ne kayıtlı, yaklaşık 1,5 milyonu Almanya'da yaşayan 2 milyon 568 bin 977 seçmen oy kullanabilecek.

Şüphesiz gümrük kapılarında oy kullanmak için, her şeyden önce Türkiye'ye giriş yapmak gerekiyor. Bu da, ancak iş ya da tatil nedeniyle Türkiye'ye gitmek durumunda olan "seçmenler" in oy kullanabilecekleri anlamına gelmektedir.

2002 genel seçimlerinde yurtdışı seçmen kütüğüne "kayıtlı" 115.459 seçmenin "tamamı" gümrük kapılarında oy kullanmış ve oyların %32,91'ini AKP, %23,50'ini CHP almıştır.

2007 genel seçimlerinde, yurtdışı "kayıtlı" 228.019 seçmenin "tamamı" oy kullanmış ve oyların %56,75'ini AKP, %17,75'ini CHP almıştır. (2002 ve 2007 genel seçimlerinde "Yurtdışı Seçmen Kütüğü" mevcut değildir. Oy kullananların tamamı "kayıtlı seçmen" olarak kabul edilmiştir.)

Eylül 2010 Anayasa Referandumu'nda ise, Yurtdışı Seç-

men Kütüğü'ne kayıtlı 2.556.335 seçmenden 196.299'u oy kullanmış ve oyların %60,7'si "Evet", %39,3'ü "Hayır" olmuştur.

Görüldüğü gibi, son on yıl içinde yapılan oylamalarda, seçme hakkına sahip yurtdışında yaşayan Türkiye yurttaşlarının yaklaşık %8'i oy kullanabilmiştir.

Bu düşük katılımın temelinde, yurtdışındaki Türkiyeli seçmenlerin "seçimlere ilgisiz" kalmaları ya da Türkiye'deki siyasal olayları ve gelişmeleri önemsememeleri değil, sadece gümrük kapılarında oy verilme zorunluluğu yatmaktadır.

Her ne kadar yurtdışında oy kullanılmasına ilişkin yasal düzenlemeler yapılmış ve 12 Haziran seçimlerinde ilk kez uygulanacağı ileri sürülmüşse de (Başbakanın Düsseldorf "mitingi" bu amaçla organize edilmiştir), gerekli teknik ve diplomatik düzenlemeler yapılamadığından gerçekleşmemiştir.

Böylece bir kez daha yurtdışında yaşayan, ama ülkedeki siyasal gelişmelere duyarlı yurttaşların gümrük kapılarına gitmeleri kaçınılmaz olmuştur.

Bugünkü uygulamaya göre, gümrük kapılarında verilen oylar ülke genelinde, illerin nüfusuna orantılı olarak paylaştırılmaktadır. Bu uygulama çerçevesinde, katılımı çok düşük olan (%8) ve yaklaşık 4-5 milletvekilliği için yeterli olan gümrük oyları, sadece küçük illerde (örneğin Hakkari) küçük farklara dayanan sonuçları etkileyebilmektedir.

Yine de unutulmamalıdır ki, Almanya'da olduğu kadar Türkiye'de de seçme ve seçilme hakkı, en temel yurttaşlık hakkıdır.

Oy Kullanılacak Gümrük Kapıları

Seçmenler, Gürbulak, Sarp, Kapıkule, Habur, İpsala, Hamza-beyli, Cilvegözü, Dereköy Karayolu gümrük kapıları; Şakirpaşa, Esenboğa, Antalya, Eskişehir, Gaziantep, Hatay, Atatürk, Sabiha Gökçen, Adnan Menderes, Erkilet, Dalaman, Bodrum-Milas-Güllük, Samsun, Trabzon Hava Limanı gümrük kapıları; Kuşadası, Çeşme Deniz Limanı gümrük kapılarında 24 saat oy kullanabilecek.

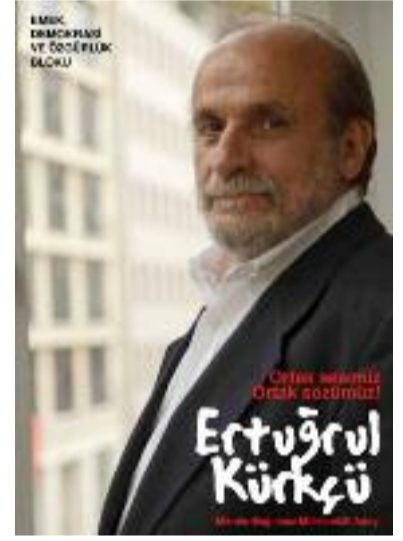
12 Haziran seçim afişlerinden örnekler:

Basını susturdular ama halkı susturamazlar!

Milletin telefonunu değil, derdini dinleyeceğiz!

26 Ağustos 1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi

DIE GASTE

İki aylık TÜRKÇE GAZETE
TÜRKISCHE ZEITUNG
ERSCHEINUNGSWEISE: ALLE ZWEI MONATE
Unentgeltlich
Herausgeber: Initiative zur
Förderung von Sprache und
Bildung e.V.
DİL VE EĞİTİMİ DESTEKLEMEK
İÇİN İNİSİYATİF e.V.

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
ViSdP/Chefredakteur:
ZEYNEL KORKMAZ
(Duisburg/Essen Üniversitesi,
Türkçe Öğretmenliği Bölümü)

YAYIN YÖNETİMİ/REDAKTION:
ENGİN KUNTER (Doktorandin)
GÜLDEN GÜNGÖR
OZAN DAĞHAN

Posta Adresi:
Postfach 10 30 03
40021 Düsseldorf

İnternet Adresi:
www.diegaste.de

E-Posta/Mail:
diegaste@yahoo.com

Dizgi/Layout: Die Gaste Verlag
Baskı/Druck: Hürriyet-Deutschland

İÇERİK

Çokdilliliğin Desteklenmesi ve Göç	3	Prof. Dr. C. Allemann-Ghionda
Almanya'da Türk Kökenli Olmayan Gençlerin Türkçe Edinimi	4	Prof. Dr. İnci Dirim
0-6 Yaşta İkidilli Ortamda Yetişen Çocuklarda Dilin Kazanılması	5	Yrd. Doç. Dr. Özlem Alkan Ersoy
Demokrasinin Yükselişi, Çöküşü ve Yeniden Yaratılması	6	Prof. Dr. Franz Hamburger
Türkiyeli Aydın, Yazar ve Sanatçıların Sorumluluğu	6	Mevlut Asar
Eğitim ve Siyasal Alfabeleştirme	7	Prof. Dr. Armin Bernhard
Rheinland-Pfalz Anadil Dersleri Müfredat Programı Kurultayı	8	Dr. cand. Hasan Kâmuran Çakmak
Temel Öğretim Seviyesindeki Dil Teşviği Başarısız mı Oldu?	8	Filiz Polat
Göçmen Toplumu ve Hukuk	9	Av. Asuman Öktem
26 Ağustos 1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi	10	
Öğretmenlerin Çalışma Koşulları	11	Nebahat S. Ercan
Yedi Canlı "Multi-Kulti"	11	Dr. Hakan Akgün
Söyleşiler VIII	12	Koral Okan
Dünden Bugüne Türkiye'de Tiyatro	13	Zehra İpşiroğlu
Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'la Söyleşi	16	Die Gaste

Çokdilliliğin Desteklenmesi ve Göç

Köln Üniversitesi Prof. Dr. Cristina ALLEMANN-GHIONDA

İki ve Daha Çok Dilin Öğrenimi Olanaklıdır

İkiddilliliğe ve çokdilliliğe ilişkin güncel araştırmalara göre, her insanın az ya da çok gelişmiş bir genel dil becerisi edindiği ve bu becerinin daha sonra birinci, ikinci, üçüncü dile vb. etkide bulunduğu kesindir. Bir çocuk ne kadar iyi desteklenirse, "ortak temel yeterlilik" ("Common Underlying Proficiency" – CUP) o kadar iyi olacaktır. Bu olgu bağlamında, gelişmiş bir CUP'a sahip bir çocuğun, her durumda, ebeveynlerinin konuştuğu dilin yanı sıra erken yaşta ikinci bir dili (Almanya'da Almanca) ya da yabancı bir dili –örneğin İngilizce– öğrenebileceği daha iyi anlaşılır. Burada ebeveynlerin, ama aynı zamanda toplumsal çevredeki diğer başka kişilerin eğitim düzeyleri ve dilsel tutumları büyük bir rol oynamaktadır. Aynı biçimde çocuğun okul öncesi kurumlarda ve okulda alacağı desteğin kalitesi ve süresi önemlidir (Cummins 1999).

Eğer destek her iki dilde de yeterli değilse, bu "semilingualizm"e ya da "çift yarım dilliliğe" yol açabilir. Kullanılan bir diğer kavram, "eksilteli çokdillilik" (*subtraktiver bilingualismus*) kavramıdır (Her iki dilde birşeyler "eksik"). Bu durumda okuldaki başarı durumu pek iyi değildir. Konuşmacı, eğer ortalamanın üzerinde ikidilli bir yeterlilik sağlamışsa, bu durumda artısal bir çokdillilik (*additiver bilingualismus*) söz konusudur. Her iki dil eşit düzeyde gelişmiştir. Genelde böyle bir ikidilli konuşmacı, iyi ya da çok iyi okul başarımlarında yansıyabilen, ama yansısı kesin olmayan, ortalamanın üzerinde bilişsel yeteneklere sahiptir. (Örnekler için: Baker/Pry Jones 1998, S. 62 ff). Göç kökenli öğrenciler, koşullar kendileri için elverişsiz olduğundan, çoğunlukla ikidilliliklerinin yüksek düzeyde gelişemediği bir durum ile karşı karşıyadırlar.

İkidilli bir çocuğun aile dilinin (L1) körelmesi nelere yol açar?

Birçok göç kökenli çocuk ve genç önyargıların nesnesi durumundadır. Bir yandan birçok öğretim elemanı erken yaşta ikidilliliğin olanaksız olduğuna ya da olumsuzluk yarattığına inanmaktadır. Bilimsel araştırmalarda bunun yanlış olduğu kanıtlanmıştır. Bazıları göç dillerinin önemli olmadığına inanmaktadır. Keza bu önyargının da tersi kanıtlanabilmektedir. Her dil, diğer tüm diller gibi aynı biçimde eskidir ve eşit değere sahiptir (Fischer 2001). Toplumda bazı diller daha prestijli olsa dahi (herşeyden önce İngilizce), dilbilimsel ve pedagojik açıdan bu, diğer dilleri (Türkçe, İtalyanca, Lehçe, Rusça, Arnavutça ve başka binlerce dil) dışlamak ve hatta yasaklamak için bir gerekçe olamaz. Her bir konuşmacı için –ister göç deneyimine sahip olsun ya da olmasın, ister bir azınlığa ya da bir çoğunluğa ait olsun– dilsel olarak kabul edildiğini ve saygı gördüğünü hissetmek çok büyük bir önem taşır. Bu şekilde dilsel gelişim desteklenir ve kimlik sağlamlaştırılır. Ters durum gerçekleştiğinde, çocuğun dilsel ve psikososyal gelişimi güçleştirilerek ona zarar verilir. Böyle bakıldığında, göçmenler evlerinde kendi köken dillerini konuştukları için (Almanca'yı değil), ama Almanca konuşmaları beklediğinden, öğretim elemanları ve politikacılar arasında yaygın olan öfke, yersiz ve gerçeklikten uzaktır.

İkidilli bir çocuğun okul dilinde (L2) uygun desteği almaması nelere yol açar?

Genel olarak bilindiği gibi okul dilinin desteklenmesindeki yetersizliğin sonucu (Almanya'da: göç kökenli çocuk

açısından (L2) Almanca) düşük okul başarımlarıdır. Yanılsamalı olarak bu yetersizlik, çoğunlukla bilişsel eksiklik (zeka eksikliği) olarak yorumlanmaktadır. Sonuç: genellikle çocuğun bir daha etkisinden kurtulamayacağı bir kısır döngü. Çocuk bir kez beceriksiz olduğuna inandırıldı mı, artık özgüveni sarsılacak, kendini boşluğa bırakacak ve asıl o an dilde ve okulda ilerleme sağlayamayacaktır.

Eğitim Politikaları ve Pedagoji İçin Öneriler

Pedagojik açıdan göç kökenli öğrencilerin entegrasyonu (asimilasyonla karıştırılmamalıdır), girişimlerin on yıllardan beri koordineli olarak hayata geçirilmesindeki eksikler nedeniyle başarısızlıkla sonuçlanan, okul politikaları tarafından kronik biçimde azımsanmış bir görevdir. Uluslararası karşılaştırmalı bilimsel araştırmalar şu önerileri sunmaktadır:

- Paranın tahsis edilmesinde tanınan önceliklerin değişimi; alt sınıfların daha fazla kaynağa gereksinimi bulunmaktadır, çünkü eğitimin temeli erken yaşta atılmaktadır;
  - Okul öncesi eğitimde L1 ve L2'de nitelikli dil desteği (3 yaşından itibaren);
  - İlkokul: Tümgün modeli, nitekim park yeri olarak değil, tersine pedagojik açıdan gerçekleştirilecek ve düzenlenecek biçimde bir model (Stecher u.a. 2009);
  - Erken seçicilik yerine tek bir okul ya da buna benzer modeller;
  - Almancada, ikidilli öğretim bilim yöntemlerine dayalı, ayırt edici, nitelikli ve kalıcı destek (tüm sınıflar, uzun vadeli program);
  - Göç dillerinin anadili derslerini benimsemek (MSU), bu derslere izin vermek, onları entegre etmek, daha nitelikli kılmak, Almanca dersi ile uyumlandırmak;
  - Koşulların uygunluğu durumunda: iki dilde alfabenin öğretilmesi;
  - Çokdilliliğe olan ilginin uyandırılması – bu tüm öğrencilere ilişkindir;
  - Erken yaşta İngilizce: Eğitim elemanlarının nitelikli olmaları durumunda bir sakınca yoktur;
  - Eğitimcilerin yetiştirilmesi: Çokdilliliğin ve interkültüreliliğin, eğitim biliminin temel müfredatının yapı taşlarından biri olarak müfredata kaydedilmesi;
  - Tanılama ve başarımın değerlendirilmesi: acil olarak profesyonelleştirilmesi gerekmektedir (Allemann-Ghionda u.a. 2006) ve bu nedenle öğretmen eğitiminde zorunlu bir konu olarak ele alınmalıdır.
- Yukarıda belirtilen öneriler ek harcamalar olmaksızın gerçekleştirilemez. Göç kökenli öğrencilere Almancada verilecek etkili ve kalıcı destek, uygun bir zamansal kapsama sahip olmalı (haftada bir saat yeterli değildir) ve ikinci dilin öğretim bilgisinde (didaktik) (Schader 2000) kendilerini geliştirmiş olan öğretmenler tarafından gerçekleştirilmelidir. Köken dillerinin desteklenmesi de, eğer işlevsel olması isteniyorsa, profesyonel ve kalıcı bir biçimde gerçekleştirilmelidir.

İkinci Dilin Öğretim Bilimi (Didaktik)

Dilsel destek hızlandırılmış bir kursla bitirilemez, tersine, duruma bağlı olarak yıllarca devamlılıkla sürdürülebilmelidir. Her kim, aile dili Almanca olmayan çocuk ve gençlere ders veriyorsa, Almancadaki "egzotik" bir telafuzun ve dilbilgisel hataların hiçbir biçimde genel bir aptalıktan ya da kavram tutukluğundan –ve kesinlikle kültürel

uyuşmazlıktan– kaynaklanmadığını, tersine, bunların, yalnızca, Almancadakilerden farklı olan aile dilinin dilbilgisel, fonotik kurallarına uymasıyla bağlantılı olduğunu bilmelidir –tamamen yeni bir sözcük dağarcığının ezberlenmesi için verilen zahmetten söz etmeye dahi gerek yok. Öğrencilerin aile dillerini doğru öğrenme fırsatı bulamamaları da söz konusu olabilir, örneğin göç yaşantısı dilsel karıştırmalara yönelttiği için (*code-switching*). Bu nedenle karışık dil biyografilerine sahip çocukların süreci takip etmeleri kolay değildir, onların, kendileri için özel derslere gereksinimleri vardır. "Anadili konuşmacıları" açısından Almancanın doğal olan özellikleri birçok dilde eksiktir ve açık ve sistematik olarak anlatılmamıştır, örneğin: ismin halleri, tanımlama eklerinin bulunması (ve üstelik bir de cinsiyet tanımlaması, dişil, eril ve nötür), fiilin konumu, isim ve fiil çekimi ve daha birçok şey. Aynı biçimde, örneğin Fransa'da eğitim gören Alman çocuklar, tamamen farklı olan dilsel özellikleri öğrenmek zorundadırlar ve belki de kendini onların yerine koymak yararlı bir zihinsel alıştırmadır. Yeni bir dilin öğrenilmesi –çevre dili de dahil– zahmetlidir ve erken yaşta kendiliğinden olduğu için geç evrelerden daha kolay gerçekleşir. Daha çok ilkokul birinci sınıfta ya da daha geç Almancayla tanışan öğrencilere ders verilmesi gerekmektedir – en azından okuldaki için. Bu durum, eğitimde ya da entegrasyonda ailelerin yetersizlikle suçlanmalarında kullanılmamalıdır. Yurtdışında yaşayan Alman ebeveynlerden örneğin çocuklarına nasıl kusursuz bir Fransızca öğretmeleri istenmiyorsa, çoğu kez formel eğitimleri düşük yetişkin göçmenlerden, çocuklarına standart Almancayı doğru biçimde öğretmeleri de beklenemez. Dilin geliştirilmesi okulun ve –mevcut ise– okul öncesi kurumların görevidir. Bunun yanı sıra Almancanın geliştirilmesinde, dışarıdan geçiş yapanların burada yetişenlerden farklı önkoşullara sahip oldukları dikkate alınmalıdır. Genelde iyi bir okul eğitimi almışlardır, çoğu kez anadili edinçleri çok iyidir, çünkü dilsel ve okul bağlamında eğitimsel toplumsallaşmaları gelmiş oldukları ülkelerde gerçekleşmiştir; bu nedenle dışarıdan geçiş yapanların Almancalarının geliştirilmesi, çoğu zaman, ikinci ve üçüncü kuşak göçmenlerde olduğundan daha sağlam temeller üzerinde inşa edilebilir.

Son Görüşler

Çokdillilik –Almancanın ve köken dilinin desteklenmesindeki en önemli iki unsur– desteklenebilir ve desteklenmelidir, ama bu yalnızca öğretim elemanlarının ve okulların (salt maddi değil, eğitilmeleri ve eğitimlerinin sürdürülmesi açısından da) uygun donanımıyla olanaklıdır.

Yetişkinlerin ve gençlerin entegrasyonu katıyen dilsel buyruk ve yasaklarla ya da nasıl şekillenmiş olursa olsun demirden bir süpürge ile ilerletilemez. Yetişkinleri –bunların arasında ebeveynleri– Almancayı edinmeye teşvik etmek için, dil öğretim bilgisi yönünden farklı eğitim düzeylerine uyumlandırılmış, devlet destekli, uygun programlar gereklidir. Son noktaya ilişkin olarak da mevcut zengin bir kaynak ve *en iyi uygulama (best-practice)* örneklerinden –diğer ülkelerdekenden de– yararlanmak mümkündür (Allemann-Ghionda/Pfeiffer 2008); (Allemann-Ghionda 2008). Okul politikalarının, pedagojinin ve okul pratiğinin işbirliği bu yönde geliştirilmelidir ve geliştirilebilir.

Kaynakça:

Allemann-Ghionda, C. (Zweite, durchgesehene2002): Schule, Bildung und Pluralität: Sechs Fallstudien im europäischen Vergleich. Bern

(u.a.): Lang.

Allemann-Ghionda, C. (2008): Intercultural Education in Schools. In cooperation with Deloitte Consulting. With Sarah Rühle and Jan-Mattias Threin. Brussels: European Parliament.

Allemann-Ghionda, C./Auernheimer, G./Grabbe, H./Krämer, A. (2006): Beobachtung und Beurteilung in soziokulturell und sprachlich heterogenen Klassen - Die Kompetenzen der Lehrpersonen. In: Zeitschrift für Pädagogik (Beiheft 51), S. 250-266.

Allemann-Ghionda, C./Pfeiffer, S. (Hrsg.) (2008): Bildungserfolg, Migration und Zweisprachigkeit - Perspektiven für Forschung und Entwicklung. Berlin: Frank & Timme.

Baker, C./Prys Jones, S. (1998): Encyclopedia of Bilingualism and Bilingual Education. Clevedon: Multilingual Matters.

Cummins, J. (1999): Alternative Paradigms in Bilingual Education Research: Does Theory Have a Place? In: Educational Researcher 28 (7), S. 26-32.

Fischer, S. R. (2001): Eine kleine Geschichte der Sprache. (Simon, A., Übers.). Frankfurt & New York: Campus.

Schader, B. (2000): Sprachenvielfalt als Chance: Handbuch für den Unterricht in mehrsprachigen Klassen. Hintergründe und 95 Unterrichtsvorschläge für Kindergarten bis Sekundarstufe I. Zürich: Orell Füssli.

Stecher, L./Allemann-Ghionda, C./Helsper, W./Klieme, E. (Hrsg.) (2009): Ganztägige Bildung und Betreuung. Zeitschrift für Pädagogik, 54. Beiheft. Weinheim & Basel: Weinheim.

Almanya'da Türk Kökenli Olmayan Gençlerin Türkçe Edinimi

Prof. Dr. İnci DİRİM Hamburg Üniversitesi

Sonuçlarını çok kısa olarak verebildiğim bu araştırma projesi, bir kaç yıl öncesine kadar geçerli ve göçmen çocuklarının zaman içerisinde dil olarak Alman çocuklarından ayırt edilemeyeceği, asimile olacakları şeklindeki beklentinin ve göçmen dillerinin öneminin azalacağı, göçmen dillerinin resmi bir fonksiyonlarının olmamasından dolayı yok olacakları şeklindeki savların asılsız olduğunun bir göstergesidir.

Hamburg'da 1990'lu yılların sonunda yürütülmüş ve kaynaklarının Alman Bilimsel Araştırma Kurumu (*Deutsche Forschungsgemeinschaft*) tarafından sağlandığı "*Türkisch in gemischtkulturellen Gruppen*", başlıklı araştırma projesi çerçevesinde Türk olmadıkları halde günlük hayatlarındaki arkadaşlık ilişkilerinde Türkçe öğrenmekte olan gençler hakkında bilgi edinilmiştir. Hamburg'daki projeye farklı kökenli ve evlerinde Türkçenin kullanılmadığı 25 genç katılmıştır. Bu gençler arkadaş çevrelerinde ses kayıtları yapmış, ayrıca kendileriyle söyleşilerde bulunulmuştur. Gençlerin -başka büyük Avrupa şehirlerinde de görüldüğü gibi- ortak ikidilli bir dil repertuarı oluşturdukları anlaşılmıştır. Bu dil repertuarının gençler açısından anlamı örneğin kendisiyle yapılan söyleşide 19 yaşındaki *Gymnasium* son sınıf öğrencisi bir Alman genç kız tarafından şu şekilde yorumlanmıştır:¹

Genç kız: *Ja, Kai heißt einer, der auch, weil er ist halt auch in Mümmelmannsberg aufgewachsen und hat halt auch ziemlich viele türkische Freunde. Also diese Umgangssprachen unter Jungs, diese türkischen Wörter weiß er halt. Und....* (İşte birin adı Kai, o da Mümmelmannsberg'te büyüdü, onun da bayağı çok Türk arkadaşı var. O, oğlanlar arasında günlük konuşmalarda kullanılan Türkçe kelimeleri biliyor işte. Ve...)

Araştırma görevlisi: *Was sind das zum Beispiel? Was meinen Sie damit?* (Bunlar nedir örneğin? Bununla neyi kast ediyorsunuz?)

Genç kız: *Weiß ich nicht, ja halt sowas wie oğlum oder oder weiß ich nicht so, eher so 'ne Ausdrücke, die sich halt, also es sind halt so, na wie soll ich sagen, so 'ne (zögert) Floskeln, also irgendwo nichts bestimmtes, einfach nur ein Wort, ans Deutsche rangehängt oder so was, also mir fällt jetzt auf Anhieb auch nicht so was ein, das ich eigentlich.* (Bilmiyorum, işte oğlum gibi kelimeler filan. Yani kalıplar, belirli şeyler değil, basbayağı bir kelime veya öyle birşey Almancaya eklenen. Aklıma şimdi başka birşey gelmiyor.)

Araştırma Görevlisi: *Und das hat sich dann so so eingebürgert sozusagen im Sprachgebrauch?* (Bunlar dile yerleşti demek ki, öyle mi?)

Genç kız: *Ja, das ist schon, weiß ich nicht, dafür würde er wahrscheinlich kein deutsches Wort nehmen, auch wenn er vielleicht mit'm Deutschen reden würde, der aber auch auf seiner Wellenlänge ist oder so dann würde er das bestimmt trotzdem so sagen.* (Evet, nasıl diyeyim, o bunun için Almanca kelime kullanmaz herhalde, iyi anlaştığı bir Almanla konuşsa bile mut-

laka yine aynı şekilde konuşur.)

Bu söyleşi, başka araştırmalarda ortaya çıkarılan büyük şehir semtlerinde dil kullanımının belli bir etnik kökene bağlı olmadığı saptamasına bir örnek oluşturmaktadır. Çokdilli deyişler olanaklara göre herkes tarafından öğrenilip günlük yaşamda yerine göre kullanılabilir. Almanya'da Türkçenin bu gelişmeler çerçevesinde önemli bir rol oynadığı günlük yaşamda da sık sık gözlenen bir durumdur. Ama bu, Türkçenin bütün gençler tarafından aynı derecede öğrenildiği anlamını taşımamaktadır. 23 yaşındaki Hans'ın Altona semtinde kendinden epey büyük arkadaşı Fikri ile onun büfesinde sohbet sırasında yaptığı ses kayıtları -aşağıda kısmen görülebildiği biçimde- bu Türkçe kullanımına ilginç bir örnek oluşturmaktadır:

Hans: Ay Kaiserstraße'de biri oturuyo, o da Ahmet'in arkadaşı galiba, Ercan bana bugün dedi.

Fikri: He.

Hans: Yepyeni Ford Mondeo duruyo abi, yepyeni!

Fikri: Hm.

Hans: Valla yepyeni yani daha yeni aldılar.

Fikri: ((anlaşılmaz birşey söylüyor))

Hans: En yeni tip yani, o da OD Kennzeiche, o ciplerde var ya, o da OD.

Fikri: He.

Hans: Abi, o Mondeo'ya bi arkadan geçirmişler, aklın durur, arkadan böyle, araba Knick oldu abi, Knick Totalschaden yani.

Fikri: ((anlaşılmaz birşey söylüyor)) mi yapıyorlar abi ne yapıyorlar?

Hans: Totalschaden oldu arkadaş.

Fikri: Bunlar şimdi hep böyle yapıyı, belki böyle para alıyolar!

Hans: Para, şimdi o parayı çıkartıyo abi direk veriyö belki şey leasing fabrike.

Fikri: Tabii! ((Sohbet devam etmekte.))

Görüldüğü gibi Alman bir ailenin çocuğu Hans hiç zorlanmadan arkadaşı Fikri ile Türkçe olarak sohbet etmektedir. Türkçesi, çevresinde konuşulan ve standart Türkçeden farklı olan dili yansıtmaktadır. Konuşma sırasında birkaç Almanca kelime kullanılması Almanya'daki Türkler arasında kullanılan Türkçe için de olağandır. Almanca kelimelerin kullanılış nedenlerinin dilbilimsel olarak incelediğimizde Almanca "Knick" sözcüğünün bir olguyu daha kolay ve çabuk söyleme amacıyla kullanıldığı, "Totalschaden" ve "Knick" sözcüklerinin hikayenin önemli yerlerini vurgulamak amacıyla Almanca olarak kullanılmış olmaları olasılığı öne sürülebilir.

Hans, Hamburg şehrinin etnik ve dil açısından çoğulcu bir karakterin sergilendiği Altona semtinde yetişmiş ve burada küçüklüğünden beri aile dışı çevresinde Türkçe öğrenmiş ve günlük hayatında bu dili kullanmıştır. Örneğimiz Türkçeyi çok rahat ve Türk olduğu izlenimini yaratacak derecede iyi kullanabildiğini göstermektedir. Başka gençler ise Almanca konuşmalarına bir kaç Türkçe sözcük katmaktadır. Az derecede Türkçenin (örn.: "*Hast du ateş?*") bazı gruplarda o an gençlerin arasında Türk kökenli bir genç olmadığı halde de kullanıldığı gözlenmiştir.

Sonuçlarını çok kısa olarak verebildiğim bu araştırma projesi, bir kaç yıl öncesine kadar geçerli ve göçmen çocuklarının zaman içerisinde dil olarak Alman çocuklarından ayırt edilemeyeceği, asimile olacakları şeklindeki beklentinin ve göçmen dillerinin öneminin azalacağı, göçmen dillerinin resmi bir fonksiyonlarının olmamasından dolayı yok olacakları şeklindeki savların asılsız olduğunun bir göstergesidir. Karşımıza bunun tersi durumlar çıkmaktadır. Türk olarak gördüğümüz çocuklar bazen Türkçe bilmekte, ailelerin etnik açıdan karmaşılaşmalarından dolayı başka diller öğrenmekte ve kimi çocuklar çevrelerinde ailelerinin hiç bilmediği dilleri kısmen de olsa öğrenip konuşmaktadırlar.

Türkçenin Türk olmayan gençler tarafından öğrenilip kullanılması konulu projeye katılan Hamburglu gençler Türkçeyi belirtildiği gibi çok farklı düzeylerde öğrenmişlerdir. Bu gençlerin kimisi örneğimizdeki Hans gibi Türkçeye yoğun bir şekilde hakimken bir kısım genç Almanca tümcelere çeşitli Türkçe sözcük katmakta veya bir takım Türkçe deyimler kullanmaktadır. Gençler, kendileriyle yapılan söyleşilerde, Türkçelerini mesleki amaçlarla da kullandıklarını veya kullanmayı düşünebildiklerini ifade etmiştir. Buna bir örnek bir gencin bir fırında yaptığı stajda gelen müşterilerle Türkçe de konuştuğunu anlatmasıdır. Genel olarak proje, Türkçenin Almanya'da gençler arasında önemli bir dil olduğunu göstermektedir. Bu durum, resmi eğitim programlarında Türkçe ve Rusça gibi yaygın olarak kullanılan göçmen dillerinin iletişim potansiyellerinin dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Çokdillilik sadece göçmen kökenli çocukların değil, tüm çocukların farklı oran ve biçimlerde paylaştıkları bir olgu olarak ön plana çıkmaktadır.

Kaynak: Dirim, İnci & Peter Auer (2004): Türkisch sprechen nicht nur die Türken. Über die Unschärfebeziehung zwischen Sprache und Ethnie in Deutschland. Berlin (de Gruyter)

¹ Quelle: s. FN1

0-6 Yaşta İkidilli Ortamda Yetişen Çocuklarda Dilin Kazanılması

Gazi Üniversitesi Yrd. Doç. Dr. Özlem ALKAN ERSOY

Dil, insanların iletişimde bulunmak amacıyla geliştirdikleri bir anlaşma aracıdır. İnsan gereksinimlerini karşılamak amacıyla başkalarını kontrol etmek, gördüklerini, kokladıklarını ve algıladıklarını paylaşmak ister. İnsan her şeyden önce kendini, özünü, evrendeki yerini ve gücünü merak edip, araştırmak ister. Dil, bu nedenle sosyal grubun üyelerini, paylaştıkları anlamları bir biçimde inşa etmeye zorlar. İnsanları bir kod kullanma zorunluluğuna iten bu temel neden iletişim amacıdır ve çocuklar anadillerini iletişimde bulunmak amacıyla öğrenirler. Bu amaçla bir kod kullanma gereksinimi duyan çocuk, söyleşilere katılarak kodun öğelerini tanıyarak düzenlenişini kavrar ve kullanır. Çocukların çoğunluğu bu becerileri doğal koşullarda çok fazla zorlanmadan kazanır.

İkidillilik ise bireylerin her iki dilde de hayatlarındaki önemli alanlarda gereksinimlerini karşılayabilmeleridir. Bu tanım, iki veya daha çokdillilikte çok dili olan kişinin problem olmaksızın bir dilden ötekine gerekli olduğunda geçebilmeyi şart koşar. Bu noktada ise söz konusu dillere hakimiyetin yanı sıra dillerin akrabalığı, prestiji ve her şeyden önce dilin nasıl öğrenildiği gibi kriterler de önemlidir.

Dilbilimciler, ikidilliliğin üç aşaması olduğunu ortaya koymuşlardır. En alt aşamada hem anadil hem de toplum dili tam olarak bilinmemekte, bu durumda iki taraflı yarım dillilikten söz edilmektedir. İki dile de tam olarak hakim olamamak düşünme yeteneği ve zekanın gelişmesine olumsuz etki yapmaktadır. Her iki dilin de iyi bilinip dillerden birine anadil gibi hakim olunması durumunda düşünme yeteneği ne olumlu, ne de olumsuz etkilenmektedir. En üst aşama ise her iki dile de ana dili gibi hakim olmak anlamına gelmektedir ki bu da düşünme yeteneğini ve zekayı artırmaktadır.

İki dilin birden kazanımında çocuğun iki dili de paralel kazanımı, iki dilin de amaçlı bir şekilde, aynı yoğunlukta teşvik edildiği ideal durumlarda gerçekleşmektedir. Yaşamın ilk dört yılında iki dilli ortamda yetişen çocuklardaki gelişme üç aşamada gerçekleşmektedir. Birinci gelişme aşaması iki yaşına kadar olan konuşmanın başladığı bir ya da iki kelimele kurma dönemini kapsamaktadır. Çocuğun bu dönemde iki dilden de kelime hazinesi sistemi bulunmaktadır. Ancak çocuk bir dilde bir objeyi isimlendirmektedir. Aynı objenin diğer dildeki anlamını bilse de o dildeki ismini söyleyememektedir. Bu aşamada anne babalar çocuklarının her iki dili de öğrenmeyeceğine dair çok fazla endişe duymaktadırlar. İlk aşamanın sonlarına doğru çocuk iki dilden de kelimeleri kimin hangi dili ko-

nuştığına ve o kişilerin onları anlayıp anlamadığına dikkat etmeden paralel olarak kullanmaya başlamakta ve cümlelerin içerisinde aynı anlamdaki kelimeyi bildiği iki dilde arka arkaya söylemektedir.

İkinci gelişme aşaması yaklaşık olarak ikinci doğum günü ile başlamaktadır. Çocuk iki dilde de eylemleri, nesnelere ve fonksiyonları isimlendirmek için daha fazla kelime hazinesine sahiptir ve artan bir şekilde dilleri şahıslara göre ayırmaya başlamaktadır. Çocuk hangi dilin hangi kişi ile bağlantılandırıldığını bilse bile her iki dilin aynı anlama gelen kelimelerini arka arkaya kullanmaya devam etmektedir. Bu durum özellikle çocuğun anlaşamadığı ya da duyulmadığı hissine kapıldığı, bir şeyi vurgulamak istediği ya da bir istekte bulunduğu ortamlarda ortaya çıkmaktadır. Bu aşamada dilbilgisi yönünden bir dilden diğere geçişler gözlenmektedir.

Üçüncü aşamada ise çocuk her iki dile de çok az da olsa birinden diğere yaptığı aktarmalarla hakim olmaya ve iki dili de yeterli ölçüde birbirinden ayırmaktadır. Bu aşamada eğer çocuk yetişkinlerin devamlı olarak kendi dillerini konuştuğu bir ortamda büyürse kendiliğinden yetişkinlere konuştukları dilde hitap etmektedir. İkinci basamaktan üçüncü basamağa geçiş yavaş yavaş olmaktadır.

İki dilli çocuklar bir konuşmanın ortasında, sonunda ya da bir cümle ortasında bir başka dile geçiş yapabilmektedirler. Bunun yanı sıra kulağa benzer gelen sözcüklerde çocukların kullandıkları ikinci dilde anadilin ifadelerine rastlanabilmektedir. Bazen bunun tersi de olabilmektedir. Çocuklar dil yönünden henüz yeterli olmadıkları durumlarda bir şey ifade etmek istiyorlarsa değişik yollara başvurmakta ve bazen anadili bazen de ikinci dili kullanmaktadırlar.

Hangi durumlarda ikinci dil öğretilmemelidir?

Çocuk üç yaşına geldiği halde iki dilde birinde 2-3 sözcüklü cümle kuramıyorsa, söylenenleri bazen anlıyor bazen anlamıyorsa, zihinsel engeli veya öğrenme güçlüğü varsa öncelikle bir dilde hâkimiyet kazanmasını sağlamak amaçlanmalıdır. Çünkü, herhangi bir dilde iletişim kuramayan çocuk, agresif tavırlar sergilemeye veya kendi iç dünyasına kapanmaya başlayabilir. Bu gibi durumlar söz konusu olduğunda çocuğun bir dilde (içinde bulunduğu sosyal çevre büyük oranda hangi dili kullanıyorsa) kendini ifade eder hale gelmesi için çaba sarf edilmeli, ikinci dil sunulmamalıdır.

İkinci dil öğretimine ne zaman ve

hangi durumlarda başlamak uygundur?

Eğer çocuk bilingual değilse, yani anne babasının anadili ile içinde bulunulan toplumda kullanılan dil aynı ise burada "dil ediniminden" değil "dil öğretiminden" bahsediyoruz demektir. İkinci bir dil öğrenmeye başlama yaşı konusunda da farklı araştırmacılar farklı görüşler ileri sürmektedir. Bazıları çocuk kendi anadilini tam olarak edinmeden ikinci bir dil öğretmenin anadilini edinimini geriletmediğini belirtmektedir. Burada esas olan nokta şudur; 3-6 yaş arası bir çocuk kendi anadilinde anlaşılır olarak isteklerini, duygu ve düşüncelerini ifade edebiliyor ve soru sorabiliyorsa, ikinci dil öğretmeye çalışmanın olumsuz etkisi olmayacaktır. Yapılan bir araştırmada 3-6 yaş arası ikinci dil öğretilen çocuklar ile 8-12 yaş arası ikinci dil öğretilen çocuklar karşılaştırıldığında, büyük yaşta grubun daha hızlı bir şekilde öğrendiği, ayrıca öğrenilen dilde unutkanın daha az olduğu görülmüştür. Bu araştırma, okulöncesi dönemde çocuğa ikinci bir dil öğretmenin avantaj sağlamadığına da işaret etmektedir. Aynı araştırmada yetişkinlik dönemi ile 8-12 yaşlar karşılaştırıldığında, bu kez yaş ilerledikçe dil öğrenimindeki başarının azaldığı belirtilmiştir. Dolayısıyla, ikinci dil öğretmek için en uygun yaşlar ilköğretim yıllarına denk gelmektedir. Aynı çalışma ve yapılan diğer benzer çalışmalar, okul yıllarında öğrenilen bilgilerin yetişkinlik döneminde kullanılmaması halinde hızla unutulduğunu da göstermiştir. Dolayısıyla okulöncesi dönemde, kendi anadilini kullanmakta sıkıntı yaşayan çocuklar söz konusu olduğunda, ikinci dil eğitimi vermek çocuğun daha fazla problem yaşamasına neden olabileceğinden önerilmemektedir.

İki dilli çocukların dil gelişimini hızlandırmak için nelere dikkat edilmelidir?

İki farklı dil edinmek durumunda kalan ya da çocuklarına iki farklı dili eş zamanlı edindirmek isteyen aileler, çocuk doğduğu andan itibaren her iki dili de eşit olarak kullanmalıdırlar. Bu konuda uygulanabilecek yöntemlerden birisi; çocuklarıyla konuşurken eşlerden birinin bir dilde diğerinin öteki dilde konuşması ve bu konuda kararlı olunmasıdır. Bu durumda genellikle anne babalara kendilerini kolay ve net ifade edebildikleri dilde konuşmaları önerilmektedir. Ya da anne-babalardan hangisi ikinci dile daha hâkimse, o dilde konuşmalıdır. Bir başka yöntem ise, ev ortamında tek bir dili kullanmaktır. Çocuk ikinci dili okul ortamında edinir. İki dilli çocuklar sık sık her iki dili bir arada kullanma

eğilimi göstermektedirler. Örneğin, "annem bana yellow etek aldı" diyen çocuk kendini bir şekilde ifade etmeye çalıştığından, bu gibi durumlarda anne babalar çocuğu anladığını göstermeli ve doğru model olmak için aynı cümle ya da ifadeyi kendi konuştukları dilde yeniden ifade etmelidirler. Dil, kullanma gereksinimi duyulduğunda geliştirilebilmektedir. Dolayısıyla, çocuğa her iki dili de kullanabilmesi için fırsatlar yaratılmalıdır. O dili konuşabileceği farklı kişiler ve farklı ortamlar sağlanmalıdır. Çocuğun her iki dili de farklı cinsiyetlerden ve değişik yaş (genç, çocuk, yaşlı) gruplarından duyması da yararlı olmaktadır. Anne babalar bu gibi farklılıkları yaratmak için özen göstermelidirler. Evcilik, doktorculuk gibi rol yapmayı içeren oyunlar anne babalar ile oynandığında çocuğun dil gelişimine çok büyük katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda, anne babaların o anda yapmakta oldukları iş ile ilgili konuşmaları da, çocukların görme ve işitme duyularını aynı anda kullanmalarını sağladığından daha etkili bir yol olmaktadır. Çocuklarının dil gelişimlerini hızlandırmak isteyen anne babalar, çocuğun cümlesini yeniden farklı sözcüklerle ifade etme metodunu da uygulayabilirler. Örneğin, çocuk "bu ağaç büyük" dediğinde anne ya da babası "evet, o kocaman bir çam ağacı" diyerek çocuğu onaylamanın yanı sıra yeni sözcükler de öğretmiş olmaktadır. Çocuklara masal okumak, hikaye anlatmak da yeni sözcük ve cümle yapılarını öğrenmelerini desteklemektedir. Aynı sözcük ya da cümlelerin tekrarlandığı şarkılar ve hareketli oyunlar dil edinimini eğlenceli hale getirmektedir. Elbetteki yukarıda bahsedilen bu aktivitelerin her iki dilde de eşit olarak yapılması çok önemlidir. Ancak, çocuğun kafasını karıştırmamak için anne-baba sadece en iyi konuştuğu bir dilde bu aktiviteleri gerçekleştirmeli, aynı anda bir sözcük ya da cümleyi iki farklı dilde kullanmamalıdır. Çocuğun kişilik yapısı da dil edinim hızını belirlemektedir. Meraklı, girişken, soru soran ve iletişim kurmayı seven çocuklar her iki dilde de hızlı ilerlemektedir. Utangaç, hata yapmaktan korkan, iletişim motivasyonu az olan çocuklar ise daha yavaş ilerleme kaydetmektedir. Anne babaların unutmaması gereken önemli bir diğer nokta; çocuğun daha fazla duyma ve konuşma fırsatı bulduğu, okuma-yazmayı öğrendiği dile daha hâkim olacağı ve az kullanılan dilde daha az etkin olacağıdır. Dolayısıyla 5 yaşında her iki dili de akıcı bir şekilde kullanabilen bir çocuk, okuma yazmayı bir dilde öğrenirse o dilde daha etkili olacak ve kullanmadığı dili zamanla unuttacaktır.

Demokrasinin Yükselişi, Çöküşü ve Yeniden Yaratılması

Prof. Dr. Franz HAMBURGER Mainz Üniversitesi

Georg Foster (1754-1794), 15 Kasım 1972'de Mainz Kalesi'nde "Mainzlıların Frenklerle İlişkileri Üzerine" adlı ünlü konuşmasını yapmıştı. Mainz Kalesi'nde –Kurfürst'ün (13. yüzyıldan itibaren Alman kralını ve Roma imparatorunu seçen derebeyleri birliği üyesi) kovulmasının ardından– Mainz jakoben kulübü "Özgürlük ve Eşitliğin Dostları" toplanmıştı. Foster, isteksizce bu kulübe katılmıştı, çünkü "eski sistem"den dostları vardı ve devrimin karanlık yönlerini biliyordu. O bir gerçekçiydi ve belki de bu nedenle mutlak olarak Frenklerin ve Prusyalıların, Fransızların ve Almanların birlikte barış içinde yaşamaları için –elbette daha çok da demokrasi için– çaba harcıyordu. Bir demokratik devrimle, hem feodal bağımlılık hem de halkların birbirine olan nefretine bir son verilmeliydi. Georg Forster, Almanya'da demokrasinin kurulması ve inşa edilmesi için Almanya'da ilk ciddi girişimi temsil eder. Demokratik düşüncenin ve çabaların izleri Mainz Cumhuriyeti'nden Hambacher Fest'e (1832) ve

Frankfurt Paul Kilisesi'nde toplanan Alman Ulusal Meclisi'ne (1848-1849) kadar uzanır.

2 Ocak 2011'de, Mainz Kalesi'nde, başarılı yayıncı, sosyal darvinist ve ırkçı Thilo Sarrazin Mainz Karnavalı'nın (Fastnacht) düzenleyicisi olan Mainz "Ranzengarde"den bir ödül aldı. Bu halk festivalinde uzun süre egemenlere karşı alaycı ve ironik giysilerle, taklitlerle militarizmin güncel görünümü eleştirilmiştir. Ama şimdi mizah şehrin dış bölgelerine çekildi ve Mainz'da konuşlanmış olan bazı eski birlikleri giysileriyle hâlâ örnek alan "Muhafızlar", gerçeklik ile ironiyi karıştırmakta ve biracı ciddiyetiyle karnavalda yürümektedirler – askeri gösteriş açısından başlangıçta yuhaladıklarını aşmışlardır. İronik eleştiri şimdi tersine döndü.

Politik açıdan önemli ters dönüşler çoğalmaktadır: Derebeyinin sarayında, bir zamanlar demokrasiye yönelik konuşma yapılı ve halkların barışması talep edilirdi; şimdi aynı yerde insanların, daha doğrusu mağdur azınlıkların reddedilmesi ve değersizleştirilmesi ödüllendirilmektedir. Ge-

org Foster, düş kırıklıklarını saldırgan biçimde yabancılara yönelten kul zihniyetine karşı da aydınlanma mücadelesi yürütmüştü; bu kul zihniyeti, Thilo Sarrazin'e verilen Ranzengarde ödülüyle geri dönüşünü "sevinçle" kutluyor.

Burada pek çok şey, özellikle de demokrasi gündemdedir. Demokrasi, komünizm öcüsü ortadan kaybolduktan sonra, giderek kapitalist çıkarların kabul ettirilmesinde bir engel haline gelmektedir. Bir tarafta servet birikirken, diğer tarafta yoksulluk yaygınlaşmaktadır. Finansal feodalizm ve onun koruma kalkanı olan iktidarlar "alternatifsiz" olarak tanımlanmaktadır – eğer durum böyleyse, demokratik iradenin oluşması gereksizdir. 60 yıllık demokrasi-den sonra Almanya'da "liberal demokratik" düzeni sadece kurumların ve sivil toplumun istikrarlı olması ayakta tutmaktadır.

Burada, yeni vatandaşların, göçmenlerin, "entegre" olmaları istenen ve sözde demokrasiyi öğrenmek zorunda olanların, eşitsizlikleri kabul edilmiş olanların, tam

da bu kişilerin, Alman devletinin anayasasında varolan demokratik ilkeleri anımsamaları ve eşitlik, özgürlük ve kardeşlik temel ilkelerini anımsatmaları ve talep etmeleri özellikle dikkat çekicidir.

"Çoğunluğun Manifestosu. Almanya Kendini Yeniden Yaratıyor" başlıklı kitap (Hilal Sezgin, Blumenberg Verlag Berlin 2011), bu temel ilkeleri farklı açılardan aydınlatılmakta ve etnik milliyetçiliğin ve ırkçılığın eleştirisi için bir temel sunmaktadır. Bu kitapta, deneyimlere dayanarak ve bilimsel bir temelde, mültikültürel açıdan bir arada varolmanın gerçekliği tanımlanmakta, "entegrasyonun" sorunları doğru bir zemine oturtulmakta ve boyutları uygun biçimde sınıflandırılmaktadır; eleştirel bir bakış açısından Sarrazin'in kabullenilmesinin ideolojik savunusu parçalanmakta ve ırkçı yapılar açığa çıkartılmaktadır. Belki de Foster ile Sarrazin arasındaki, "halkın dostları" ile "muhafız kıtaları" arasındaki karşıtlık, farklı anlamları olan bir kavramdan daha iyi açıklanamaz. Bazıları için "Alman Devleti" Almanların devletidir, halk topluluğunun, ethnosun devletidir; diğerleri için ise, "Alman Devleti" Almanya'da yaşayan insanların devletidir, demosun devletidir. Çünkü o, bir devlet olarak, devletin ve yurttaşların saygı göstermeleri gereken insan haklarını kendi sınırlarının dışında da uygulamak istemektedir. Ve Almanya, böyle bir demokratik devlet olarak yeniden yaratılmalıdır. Çünkü onun egemeni –her zaman olduğu gibi rengarenk olan– halk, temelden ve tümüyle değişmiştir.

Türkiyeli Aydın, Yazar ve Sanatçıların Sorumluluğu

Mevlüt ASAR

Alman aydınları ve yazarları "Avrupa ve Hıristiyan Merkezli" düşünce kalıplarını/önyargıları ve o kendinden menkul 'üstünlük' duygusunu aşamadıklarından olmalı, Almanya'da yaşayan göçmen azınlıkları –yalnız Türkiyelileri değil– ta baştan beri, geri kalmış kültürlerin temsilcileri, bir çok sorunları olan "acınacak", "yardıma muhtaç" kitleler olarak gördüler/görüyorlar.

Peki biz Türkiyeli aydınların, yazarların, sanatçıların Almanya'daki 3 milyona yakın Anadolu göçmene yaklaşımımız, "tavrımız" ne oldu? Bu soruya objektif olarak verilebilecek tek yanıt: "Almanlardan pek de farklı değil" olacaktır. Evet, çoğumuzun "tavrı" genelde Almanların o, "sorun yaratma ve sorun çözme" alışkanlığına aracılık etmek ve bu aracılığın sağladığı olanaklardan "pay" almaktan pek ileriye gitmedi/gidemedi.

Bilincinde olarak ya da olmayarak, hemşerilerimizin hangi geri sosyal-kültürel koşullardan geldiklerini, geldikleri ülkede ve burada nasıl ezildiklerini, ne çok "acı" çektiklerini anlatarak, yazarak, görüntüleyerek, belgeyerek onların "en alta" olmaya adeta programlandıklarını göstermeye çaba harcadık. Böylece, 'toplumsal vicdani' harekete geçirmeye çalışan Alman bilim adamlarına, politikacılara, yazarlara,

film yapımcılarına malzeme/materyal sağladık, onların yazdıkları 'seneryolar'da hep yan-roller aldık/alıyoruz.

Diğer taraftan, son elli yılda, sözkonusu "acıma duygusu" ve "küçük görme" alışkanlığının bir tür çözüm olarak sunduğu ve bu tavrın sosyo-politik tezahürü olan "entegrasyon" dayatması, göçmenlerin yoğunlaştıkları metropollerde sosyal ve eğitim alanlarında akademik ya da mesleki bağlamda çalışanlar için yeni işyeri olanakları doğmasına ve kariyer yapacak mevkilerin oluşmasına olanak sağladı. Bu olanaklardan, bir başka deyimle "yabancılar sektörü"nden sadece Alman kökenlilerin yararlanmadıkları, akademik ünvanlar edinmedikleri, dolgun maaşlı kadrolar/işler kapmadıkları da bir gerçek. Bugün Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli politikacı, profesör, doçent, sosyal uzman/danışman, öğretmen vb. gibi 'iyi' meslek sahibi kişilerin geldikleri/getirildikleri mevkileri, sadece mesleklerindeki 'üstün başarı'yla açıklamak mümkün mü?

Sözün kısası biz, göçmen kökenli aydınlar, yazarlar, sanatçılar 50 yıl boyunca çoğunluk toplumunda "yabancılara" karşı acıma duygusunun geliştirilmesine ya da vicdanlarının rahatlatılmasına aracılık ettik. Ve maalesef, hemşerilerimizin "en alttaki" statüsünün değişmesi için ciddi bir katkıda

bulunamadık.

Almanya üzerine yazan birinci kuşak yazarlarımız, Anadolu göçmenler üstüne 'tek boyutlu' trajediyeler ürettiler ve bunları tez elden Almancaya çevirtip, göçmen azınlığın yoğun olduğu kentlerde düzenlenen, ama göçmenlerin katılmadığı okumalarda, onların derdine 'derman' arayan meslek sahipleri ile 'acıma duygusu'nu tatmin etmek isteyen yerlilerin oluşturduğu gruplara okumalar yaptılar. Ve bu okumalarda yazarlarımız, yazdıklarının/yaptıklarının doğru olduğuna inandıran bol alkış topladılar.

Aydınlarımız, kendilerine sağlanan proje, seminer, panel olanaklarını cömertçe harcadılar. Çoğu kez, 'en alttakiler'e kapalı toplantılarda Almanlar tarafından sunulan 'entegrasyon masalı'nı uslu uslu dinlediler. Buldukları ortamlarda alternatif düşünce ve çözümlerin üretilmesine çaba harcamadılar. Resmi yabancılar politikasını veya ona muhalif olan Almanların önerilerini –onların yaptığı gündem sırasına göre– tartışmanın ötesine geçemediler.

Akademikerlerimiz, resmi ya da yarı resmi politikaların "entegrasyon" ambalajı ile sunduğu Avrupa-merkezli düşüncenin ürünü "çözümlere" hemşerilerini inandırmaya çalıştılar/zorlandılar. Buldukları mevkilerdeki "aracılık" etme işlevini ya da "2. sınıf memur mentalitesi"ni aşarak, karar

mekanizmalarına katılmadılar. Sonunda bir kısmı Almanlara küserek, kendi kabuklarına/köşelerine çekilmeyi, bir kısmı da anti-Almancı olmayı tercih ettiler.

İlerici/solcu aydınlarımız, Türkiyeyi temel alan "çözüm" ve "öneriler"le göçün yol açtığı sorunları/hastalıkları "teşhis" ve "tedavi" etmek yanlısına düştüler. İnsanların buradaki somut sorunlarına ve ihtiyaçlarına duyarsız kaldılar. Bu yanlısı fark edenler de, eski örgütlenme biçim ve anlayışların sertleşmiş kabuğunu bir türlü kıramadılar. Ve sonuçta tabanlarının dinci, milliyetçi örgütlenmelere kaymasını engelleyemediler.

Türkiyeli yazarlar, aydınlar, ilericiler olarak, hemşerilerimizden farklı bir konum ve kimliğe sahip olsak da, kendimizi onlardan soyutlamamız ve göç sorununa ilgisiz kalmamız, en azından "aydın" olarak taşıdığımız ahlaki ve toplumsal sorumlulukla bağdaşmaz. O halde, artık 50 yıldır yaptıklarımızı ya da yapamadıklarımızı sorgulamamız/gözden geçirmemiz ve yeni tavırlar geliştirmemiz gerekiyor. Bu bağlamda elimizdeki "Die Gaste" gibi, aydın, yazar ve sanatçılarımıza bir tür tartışma ve görüş alışverişinde bulunma olanağı sunan yayın organlarının varlığı ve onlara yapısal bir süreklilik kazandırılması büyük önem taşıyor.

Eğitim ve Siyasal Alfabeleştirme

Küreselleşme Eleştirisinin Eğitim Anlayışının Temelleri Üzerine Tezler

Prof. Dr. Armin BERNHARD

1. Küreselleşme eleştiricisi hareket, en geç *Dünya Sosyal Forumu* kapsamında Porto Alegre'de düzenlenen Eğitim Üzerine Uluslararası Seminer'de (1-3 Şubat 2002) alınan kararlar, eğitim sorununu, geleceğe dönük bir toplum sorunu olarak gündeme taşıdı. Toplumsal hareketler, bu forumda, neo-liberal politikalar tarafından ciddi ölçüde şiddetlendirilen eğitimin paylaşımındaki açık eşitsizliğe karşılık olarak, eğitimin "halkların ve insanların temel, sosyal ve evrensel hakkı" olduğunu ilan ettiler (*Internationales Seminar 2002*, s. 54). İlk defa bu belgede eğitim alanı, salt küreselleşme eleştirisinin bir çatışma alanı olarak değil, aynı zamanda insanal, demokratik ve toplumsal açıdan daha eşit ve ekolojik yönden toplumun kalıcı, uyumlu gelişiminde bir an (moment) olarak kavranmaktadır.

2. Eğitimin giderek bir metaya indirgenmesine, onun pazara uygun düzenlenmesine ve sistematik olarak ticarete dönüştürülmesine yönelik eleştiri, bugüne kadar, haklı olarak, dünya çapındaki toplumsal hareketlerin eğitim politikası çalışmalarının ön planında bulunmaktadır. Özellikle eğitimde liberalleşmeye ve özelleştirmeye dönük yeni eğilimler, eğitimde giderek artan ticarete dönüştürme doğrultusunda ilerlemekte ve eğitim, elde edilmeye çalışılan bir metaya indirgenmektedir. Bu, esas olarak, ancak eğitim yoluyla dünyasını tanıyacak ve böylece kendi kişiliğini geliştirecek olan insanın kişisel gelişiminin kalitesiyle bağdaştırılamaz. Eğitimdeki bu insancıl bakış açısı, mevcut eğitim teknokrasisi tarafından anlamsızlaştırılmakta ve kapsamlı bir ticarileştirmenin önündeki engeller kaldırılmaktadır. *GATS (General Agreement on Trade in Services/Hizmet Ticareti Genel Anlaşması)* anlaşmasının eğitim alanında hayata geçirilmesiyle, eğitimin metalaştırılması girişimi evrensel bir boyut kazanabilir.

3. Kendini küreselleştiren kapitalizmin mevcut durumunun eleştirisi, mavi gezegen üzerindeki haksız ekonomik temel koşullara karşı mücadele başlatan bir hareketin kalbidir. Onun felsefik-etik reel ütopyası, Jean Ziegler'in taslağını çizdiği "yerküresel sivil toplum"dur (*planetarische Zivilgesellschaft*). "Yerküresel sivil toplum", tüm insanların, "en içten arzularını özgürce ve kolektif olarak, kişisel özelliklerinin özerkliği temelinde ve diğerleriyle dayanışma içinde birlikte yaşamlarını" ifade eder (Ziegler 2003, s. 17). Aynı zamanda küreselleşme eleştirisi, geliştirilen embrionik alternatiflerle salt bir eleştiri olmanın ufuklarını aşmıştır. Eğitim sorunu açısından en gelişmiş projeler dahil tüm özelleştirme planlarıyla başa çıkmak için, eğitime yönelik neo-liberalizmin beyin takımlarıyla çatışma temel görev olmaya devam etmektedir. Eksik olan, hegemonya karşıtı eğitim uygulamasından ne anlaşıldığına, eğitimin hangi bakış açısıyla ele alınması gerektiğine ve küreselleşme eleştiriciliğinin eğitim kavramının, eğitim politikalarının planlanmasına hangi ölçüde yapısal ve kavramsal etkide bulunduğuna ilişkin bir tartışmanın geliştirilmesidir.

4. Teknokratik tanımlamanın sözde "eğitim standartları"ni olabildiğince geride bırakan esaslı bir eğitim anlayışının geliştirilmesi, küreselleşme eleştirisinin ana projesi olmalıdır. Ama yeni formüle edilen eğitim anlayışı, klasik eğitim kavramında doruğa ulaşan tarihsel geleneğini gözardı etmemelidir. Bireysel ve kolektif olgunlaşma ile ilgili olarak kişilik gelişiminin tüm boyutlarını içeren idealist

Dünyada mevcut bilginin öğrenilmesi bu eğitimin yalnızca bir düzeyini karakterize eder. Bu eğitim, öncelikle, dünyanın farklı kıtalarında ve bölgelerinde dağılımı son derece eşitsiz olan bilgi "kaynağına" erişimde eşitliğin sağlanmasının bir aracıdır. Kurtuluş pedagojisi düşünceleri, kapsamlı bir bilginin salt aktarımının, insanın henüz kendi geleceğini belirleme eylemine ilişkin özgürlükçü eğitimine zemin hazırlamadığı olgusuna açıkça işaret etmektedir. Bilgi, ancak hazırlanışı ve öğrenimi bakımından insanın kendi dünyasının temel bağlantılarına ulaşmasına ve bu bağlantıları çözümlemesine ve böylece kendini yetkileştirmesine katkıda bulunduğu, tarihsel bir varlık olarak mevcut uygulamaya değiştirebilir nitelikte müdahalesini sağladığı zaman eğitim olabilir.

burjuva (*bürgerliche*) eğitim anlayışı, toplumsal koşulların temelden yenilenmesi için yürütülen politik mücadeleyle bütünleştirilmelidir. Burada, yeni toplumsal gereksinimler ve görevler ışığında burjuva eğitiminin tarih kavrayışının bir yana bırakılması ve yerküresel sivil toplum için mücadelede yeniden formüle edilmesi söz konusudur. Burjuva-Kapitalist toplumun tarihinde ilk kez özgül Alman eğitim kavramını *ulusal boyuttan arındırmak (entnationalisieren)* ve onu dünyasal bir harekete dahil etmek mümkün olmaktadır.

5. UNESCO'nun da talep ettiği herkesin dünyasal bilgiye erişiminin sağlanması (Bkz.: *Le Monde diplomatique* 2003), elbette neo-liberalizm ve ekonomik küreselleşme eleştiricisi örgütlerin ve hareketlerin temel hedefi olmalıdır. Ancak bu talep, dünya toplumunu özgürlükçü, demokratik, ekolojik doğrultuda deneysel olarak inşa etmek üzere aktörleri yetkinleştiren bir eğitimin belirlenmesi için yeterli değildir. Dünyada mevcut bilginin öğrenilmesi bu eğitimin yalnızca bir düzeyini karakterize eder. Bu eğitim, öncelikle, dünyanın farklı kıtalarında ve bölgelerinde dağılımı son derece eşitsiz olan bilgi "kaynağına" erişimde eşitliğin sağlanmasının bir aracıdır. Kurtuluş pedagojisi düşünceleri, kapsamlı bir bilginin salt aktarımının, insanın henüz kendi geleceğini belirleme eylemine ilişkin özgürlükçü eğitimine zemin hazırlamadığı olgusuna açıkça işaret etmektedir. Bilgi, ancak hazırlanışı ve öğrenimi bakımından insanın kendi dünyasının temel bağlantılarına ulaşmasına ve bu bağlantıları çözümlemesine ve böylece kendini yetkileştirmesine katkıda bulunduğu, tarihsel bir varlık olarak mevcut uygulamaya değiştirebilir nitelikte müdahalesini sağladığı zaman eğitim olabilir.

6. İnsanların farklı kıta, ülke ve bölgelerdeki öznel yaşam koşullarından bağımsız olarak, politik alfabenin esaslı bir öğrenimi eğitim uğraşlarının merkezinde bulunmak zorundadır ve toplumsal durumun özel koşullarına yanıt vermesi gereklidir. Hedef olarak politik alfabenin öğretilmesi, dünyayı saran kültür endüstrisinin ideolojileri ve estetik biçimde ambalajlanmış mesajları neredeyse dünyanın her köşesine ulaşabildiğinden, Brezilya'daki teneke mahallelere kadar insanların bilinçlerini kendi zihinsel fast foodlarıyla ciddi ölçüde etkileyebildiğinden, herkes için geçerlidir. Bozulmamış algılama yeteneklerinin geliştirilmesi anlamında *duyumsal-estetik* gelişim potansiyellerinin harekete geçirilmesinin, bireysel ve kolektif olgunluğu amaçlayan eğitimin bir unsuru olması zorunludur. Bugün bu gelişim potansiyelleri ortaya çıkarılmadan eleştirel bir bilinç oluşamaz.

7. Eğitim, insanların toplumsal yaşam koşulları üzerindeki kendi tasarruflarıdır, yabancı kurallara ve bunların meşruiyetine karşı direnişin bir aracıdır. Eğitim, bir yandan,

insanları kendi yaşam dünyasındaki sorunları adlandırabilmeye ve teşhis edebilmeye yetkinleştirmek zorundadır. Bu bağlamda, eğitimin çıkış noktası olarak temel bir öneme sahip yaşam dünyasının kutbudur. Diğer yandan, gelecekteki aktörler, yerel ve küresel eylemleri birbirleriyle bağdaştırmak için, kendi yaşam koşullarını toplumsal-tarihsel neden bağıntısı içerisinde kavramayı öğrenmelidirler. Doğrudan yaşam koşullarının mikrokosmosunu belirleyen bu dünya toplumsal yapısal kutup, kendi yaşam pratiklerinin karmaşıklığı karşısında bir mesafe koyar. Bu temel düşünce, kurucu niteliğiyle, saf aktivizmi önlemek için küreselleşme eleştiriciliğinin eğitim kavramına işlenmelidir.

8. Eğitimin demokratikleştirilmesi, ancak eğitim ve özgeçitimin üretken, tutarlı karşılıklı etkileşimleriyle hayata geçirilebilir. Eğitim, yaşayan olgunluğun bir ifadesi olan kuşkucu düşünceyi ateşleyebildiği ölçüde küçük bir devrimdir. Eğitim, bir taraftan temel bilgi donanımının aktarılmasına dayanır; belirleyici toplumsal konuları nedeyle eğitim kurumlarının doğrudan görevidir de. Diğer taraftan, eğitim, her zaman kendiliğinden gerçekleşen bir kendini eğitime sürecidir; zaten müfredatla belirlenen eğitim içerikleriyle örtüşen sistematik bir aktarımdır. Dışsal buyrukların aktarımı ile özgeçitimin hangi oranda ilişkiye sokulabilecekleri demokratik eğitim politikasının temel bir sorundur. İddialı bir eğitim süreci, deneyimlerin, sistematik eğitim süreçlerinin ve eğitim etkinliklerinin paylayıcı bir bileşimde bir araya geldiği bir çerçevede gerçekleştirilmelidir. Dünya çapındaki küreselleşme eleştiricisi hareketlerin resmi olmayan eğitim süreçlerinde, eğitim, görünüşte sarsılmaz olan bir hegemonyanın çözülmesini sağlayacak bir maya işlevi olanağına sahiptir. Bu potansiyel, kan kaybetmiş olan devletin eğitim kurumlarında kullanılmalıdır.

Eğitim, kendine özgü bir güçtür; yeni düşünüş ve eylem biçimlerinin hayata geçirilmesi açısından küçümsenmemesi gerekir. Eğer alternatifler olarak sunulan tüm toplumsal ilişkilerin liberalizasyonunun, neo-liberalizmin kültürel hegemonyasının bu temel taşının katıksız yönetici düşüncesi (*Leitidee*) kalıcı biçimde "etkisizleştirilmek" isteniyorsa, eğitim, bütün kurumlarda ve resmi olmayan kademelerde tekrar gözden geçirilmelidir. Eğer küreselleşme eleştiricisi hareket, eleştirisinin yansıma gücünü, ayrıca yenilikçi potansiyelini bilişsel egemenliğiyle neo-liberal tasarımlara karşı harekete geçirmek istiyorsa, kuşkucu düşünceyi güçlendiren bir eğitime gereksinimi vardır. Çünkü toplumsal hareketler, yalnızca bu beceriyle hegemonya karşıtı güçlerini başarıyla geliştirebilirler, toplumun köklü bir yenilenmesinin temeli olan "kopuş ruhu"nu (Gramsci 1993, s. 1052) yaratabilirler.

Kaynakça:

Alphabetisierung und Weltwissen, in: *Le Monde diplomatique: Atlas der Globalisierung*, Berlin 2003, S.66-67

Gramsci, A.: *Gefängnishefte. Kritische Gesamtausgabe Band 5*, Hamburg 1993

Internationales Seminar über Bildung: Eine andere Welt und eine andere Bildung sind möglich und notwendig, in: *Zukunftswerkstatt Schule*, Jg. 12, 2002, H. 2, S. 53-37

Ziegler, J.: *Die neuen Herrscher der Welt und ihre globalen Widersacher*, München 2003 (9. Auflage)

9. Mai 2011 | 11:00 | ANTIKUM | MAINZ-BUDDENHEIM

9 Mayıs 2011 tarihinde Mainz-Buddenheim/Waldhausen Şatosu'nda yapılan kurultayda

Anadil Dersleri Müfredat Programı tanıtıldı. Anadil dersleri Müfredat Programı, İtalyanca, Türkçe, Lehçe, Yunanca, Portekizce, Rusça anadil dersi öğretmenlerinden oluşturulmuş olan Rheinland-Pfalz Milli Eğitim Bakanlığı Anadil Dersleri Proje Grubu tarafından hazırlandı.

Kurultaya olan ilgi oldukça yüksekti. Rheinland-Pfalz'da görev yapan anadil dersleri öğretmenlerinin yanında kurultaya Rheinland-Pfalz Milli Eğitim Bakanlığı'ndan¹ Eyalet Müsteşarı Vera Reiß, Göçmenler Eğitim Sorumlusu Karoline Gönner, Eyalet Pedagoji Enstitüsü Anadil Dersleri Proje Koordinatörü Burkhard Hecker, Landau Üniversitesi'nden değerli dilbilimci Prof. Dr. Hans H. Reich konuşmacı olarak katıldı. Hastalığı nedeni ile Rheinland-Pfalz Milli Eğitim Bakanlığı, Anadil Dersleri Müfredat Programı Proje Başkanı Thomas Reviol kurultaya katılamadı.

Bir gün süren kurultayda katılımcılara birbirinden ilginç toplam 13 çalışmaya katılma olanağı sağlandı. Bazı ilginç çalışmaya başlıklarını şöyle sıralayabiliriz:

- ✓ Fen derslerinde dil teşviki (Erkan Akkaya)
- ✓ Öğrenerek oynama, oynayarak öğrenme (Dr. Mariangela Baiano)

Rheinland-Pfalz Anadil Dersleri Müfredat Programı Kurultayı

Dr. cand. Hasan Kâmuran Çakmak, M.A.

✓ Anadil derslerinde yazı kabiliyetinin geliştirilmesi (Dr. cand. Hasan Kâmuran Çakmak, M.A. / Dr. Erol Hacısalihoğlu)

✓ Anadil derslerinde mesleki yönlendirilme (Lina Held)

✓ Anadil derslerinde medya eğitimi (Beyhan Güler)

✓ Anadil derslerinde öğretici oyunlar (Beata Hülbusch) v.b.

Prof. Dr. Hans H. Reich'in da konuşmasında altını çizdiği gibi Rheinland-Pfalz Eyaleti eğitim alanında tarihi bir gün yaşadı. Eyalet Yeni Müfredat programını resmi olarak tanıtarak yabancı kökenli vatandaşların diline, kültürüne verdiği önemi göstermiş oldu. Diğer eyaletlerin çoğu anadil derslerini kaldırmışken ve de kaldırmayı düşünürken Rheinland-Pfalz Eyaleti örnek bir davranış sergiledi.

Yeni müfredat programı eyaletteki tüm okullara gönderilecek. Yeni Müfredat Programı ile yabancı kökenli öğrencilere anadil becerilerini geliştirme imkânı sağlanmıştır. Müfredat Programı, Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı (Gemeinsame europäische Referenzrahmen) örnek alınarak oluşturulmuştur. Böylelikle öğrenci alacağı anadil sertifikası ile Avrupa'da da iş bulabilme olanağına sahip olacaktır. Rheinland-Pfalz Eyaleti'ndeki Anadil Derslerine katılım oldukça iyi düzeydedir. Rheinland-Pfalz ayrıca Berlin, Brandenburg, Bremen, Hamburg, Mecklenburg-Vorpommern, Nordrhein-Westfalen, Saarland, Sachsen und

Schleswig-Holstein ile birlikte FÖRMIG² (*Förderung von Kindern und Jugendlichen mit Migrationshintergrund*) isimli projeye dört yıl boyunca iştirak etmiş ve bu proje sonunda elde edilen kazanımları düzenlemiş olduğu eğitim seminerleri ile öğretmenlere aktarmıştır.³

İleriye yönelik olarak Rheinland-Pfalz Eğitim Bakanlığı Anadil Dersleri Proje Grubu çalışmalarına devam edecektir. Anadil derslerinin gelişmesi amacıyla Bakanlık web sayfasında örnek ders modelleri sunulacaktır. Ayrıca seminerler yanında yöresel çalışma grubu ağı oluşturularak yeni hazırlanmış olan müfredat programına göre ders metotları geliştirilecektir.

Katılımcılar günün sonunda kendilerine verilen anketleri doldurdular. Eyalet Pedagoji Enstitüsü Anadil Dersleri Proje Koordinatörü Burkhard Hecker 10.05.2011 tarihinde anket sonuçlarının değerlendirildiğini buna göre katılımcıların kurultaydan memnun olarak ayrıldıklarını ve bu tip çalışmaların daha sık aralıklarla yapılmasını istediklerini açıkladı. Kurultayın sonunda katılımcılara kendi dilinde ders kitapları hediye edildi.

¹ <http://www.mbwjk.rlp.de>

² Daha fazla bilgi için bakınız: <http://www.foermig.uni-hamburg.de/web/de/all/home/index.html>

³ Daha fazla bilgi için bakınız: <http://foermig.bildung-rp.de/foermig-bad-kreuznach.html>

Temel Öğretim Seviyesindeki Dil Teşviki Başarısız mı Oldu?

Filiz POLAT

Aşağı Saksonya Eyalet Meclis Üyesi/B90-Grüne

Birçok eyalette, çocuklara Almancayı mümkün olduğunca erken yaşta öğretme hedefi güdülmüştür. Örnek olarak Aşağı Saksonya eyaletinde 2003 yılında temel eğitim seviyesindeki eğitim programının bir parçası olarak yuvalarda, ilkokuldan önceki son yılda ilköğretim öğretmenleri tarafından dil teşviki (Sprachförderung) uygulanmaya başlandı.

Dil teşviki yönetmeliklerine göre Aşağı Saksonya eyaleti özel durumlarda, anadilleri Almanca olmayan veya zor durumdaki dar gelirli ailelerden gelen üç ile beş yaş arasındaki çocukların dil teşviki için kaynak ayırıyor. Hedef

belli; Almancanın yeterli seviyede öğrenilmesi. Peki temel seviyedeki bu dil teşviki politikası neden başarısız oldu? Bilimsel araştırmalar ve değerlendirmeler, göçmen kökenli ailelerin çocuklarındaki dil sorununun, göçmen kökenli olmayan çocuklardaki sorunlarla birçok kez aynı nedenlerden kaynaklandığını gösteriyor.

Buna göre, birçok çocukta asıl sorunun Almancayı öğrenememek olmadığı, sorunun dil öğrenmede genel olarak sıkıntı yaşadığı görülüyor. Yani; Almancayı henüz bilmeyen, ancak sorunsuz dil öğrenme kabiliyetine sahip olan bir çocuk, gayet hızlı şekilde ve özel dil teşviki uygulamasına gerek duyulmadan Almancayı öğrenebilir. İşte

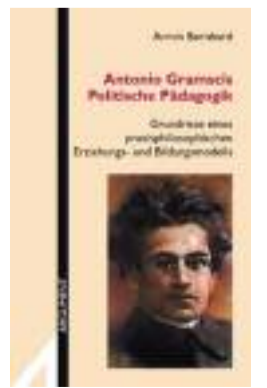
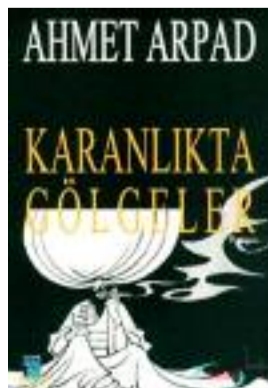
bundan dolayı hiçbir teşhis konmadan göçmen kökenli çocukları dil teşviki uygulamalarıyla işlemek, yanlış. Yuvalarda eğitilmiş öğretmenlerin, Almancanın bilinip bilinmediğini veya gerçekten de dil öğrenmede genel ve temel bir sorunun olup olmadığını teşhis edebilmelidir.

Göçmen kökenli olmayan çocukların sayısı, dil teşviki uygulamalarında artması en azından bu görüşü destekler nitelikte. Aşağı Saksonya'daki siyasetin arka planında şu ana kadar yürütülen uygulamanın yeterli seviyede ihtiyaca yönelik olmadığı kabul ediliyor ve şu anda yönetmeliklerde değişikliğe gidiliyor. Bakalım karşımıza sonuç olarak ne çıkacak. Umarım çocuklarımız için hayırlı ve faydalı olur.

Die Gaste tarafından Duisburg-Essen Üniversitesi'nde 23-24 Mayıs 2009 tarihinde düzenlenen "Göçmenlerin Anadil Sorunu ve Çözüm Önerileri Sempozyumu" sunumları ve konuşmaları – Ocak 2010

ISBN 978-3-9813430-07
Die Gaste Verlag
İsteme Adresi:
diegaste@yahoo.com

Göçmen Toplumu ve Hukuk

Av. Asuman ÖKTEM

Hukuk, sadece yasaların toplamı anlamına gelmez. Aynı zamanda hukuk, bu yasaların nasıl olması gerektiğini, adalet anlayışını içerir ve bu temelde oluşturulan yasalar bütünüdür.

Hukuk kavramı, adalet anlayışı temelinde, hem içeriği açısından oldukça zengindir, hem de dönemden döneme değişkenlik gösterir. Bu nedenle de kesin sınırlamaları olan bir tanımlı yoktur. E. Kant, bu nedenle, "Hukukçular hala hukukun tanımını aramaktadırlar" demiştir.

İnsanlık tarihinin başlangıcında insanlar topluluklar, kabileler, klanlar halinde yaşamaya başlamışlardır. Daha sonra nüfusun ve gereksinmelerin artması işbölümünü ortaya çıkarmıştır. İşbölümünün gelişmesine paralel olarak da insan topluluklarının yönetimi ve toplumsal faaliyetlerin organize edilmesi gerekli olmuş ve böylece devlet örgütlenmesi ortaya çıkmıştır.

İnsanlar topluluk, klan vb. biçiminde yaşarken, topluluk üyelerinin uymaları gereken kurallar örf ve adetlerle, gelenek ve göreneklerle belirlenmiş, diğer bir ifadeyle, topluluk kuralları gelenek ve görenekler olarak süreklilik göstermiştir. Kabilenin ya da klanın şefi, aynı zamanda bu gelenek ve görenek olarak ortaya çıkan topluluk kurallarının uygulanmasını sağlayan otorite olmuştur. Ancak klan, kabile vb. yaşamının devlet örgütlenmesi haline dönüşmesiyle birlikte, artık toplumdan doğan, ama aynı zamanda toplumu denetleyen bir aygıt ve bu aygıtın kuralları, yani yasalar söz konusudur.

Hukukun gelişmesi, doğrudan insanlığın gelişmesine bağlıdır. Bu nedenle, insanlık tarihi geliştikçe, hukuk da gelişmiştir.

İnsanlık tarihi, dünyanın hemen her yerinde birbirine benzer gelişmeler göstermiştir. Tarihteki ilk devletler, bugünkü devletlerle karşılaştırılmayacak kadar küçüktü. Bu ilk devletlerin ortak özellikleri, devlette yaşayan herkesin yurttaş olmaması, yani eşit haklara sahip olmamalarıydı. Tarihin bu en eski dönemlerinde, insanlar kendilerinin ürettiği ürünlerle kendi toplumlarının geçimini her zaman sağlayamıyorlardı. Mevsimin kötü geçmesi, üretimi doğrudan ve olumsuz olarak etkiliyordu. Bu durumlarda komşu devletler arasında bugün barbarlık olarak adlandırdığımız, yağma savaşları yapıyor, bu savaşları kazananlar, diğer ülkenin ürünlerini alıp kendi ülkesine getiriyor, savaş esirlerini de köle olarak üretimde kullanıyordu. Bu nedenle de tarihteki ilk devletlerin ortak özellikleri, köleci devletler olmalarıydı. Ancak zaman içinde, insanların ürettikleri aletler ve elbette buna bağlı olarak insanlar da geliştikçe, gerek kölelerin başkaldırmaları, gerekse kölelerin istenilen verimlilikte çalışmaması, vb. nedenleriyle, köleci devlet olarak adlandırılan devletler yıkılarak, bunların yerini, ortaçağ (feodal) devletleri aldı.

Ortaçağ devletlerinin ortak özellikleri,

Batı ülkelerinde kral, Doğu ülkelerinde padişah olarak adlandırılan kişiler tarafından yönetilmeleri, kral ya da padişahın kendi keyfine göre ülkeyi yönetmesi, halkın büyük kısmının tarım ve hayvancılık yapımları, ama tüm ülke topraklarının, tüm zenginliklerin ve elde edilen ürünlerin krala ait olması, halkın da kral ya da padişahın malı kabul edilmesiydi. Tarımsal üretim yapan köylü, "serf" statüsünde, toprağın bir parçasıydı, yani özgür değildi. Toprak nasıl kralın mülkü ise, köylü de onun mülküydü. Zaman içinde bu da değişti. İnsanlar, kendilerine zarar ve üzüntüden başka hiçbir şey getirmeyen, sadece kral ya da padişahın emri üzerine savaşmaktan ve ölmekten, aç kalmayacak kadar bir miktarın kendilerine verilip, kalan tüm ürünün kral ya da padişah tarafından alınmasından, kendilerine olmadık haksızlıkların yapılmasından giderek daha fazla rahatsız olmaya başladı. Bu sistemde, nisbeten özgür olanlar, tüccarlar ve zanaatkarlardı. Buharlı makinelerin icadıyla birlikte üretimdeki artış ve üretim için daha fazla sayıda "özgür emek"e ihtiyaç duyulmaya başlanmasıyla feodal sistem de yıkılmaya başladı. Zanaatkarların, artık eskisi gibi birkaç çırakla idare etmeleri olanaksızlaştı, makinelerde çalıştıracakları çok sayıda işçi gerekiyordu. Halk ise özgür değildi. Köylünün topraktan ayrılma izni yoktu. Fransız Devrimi'yle birlikte toplumsal dönüşüm çağı başladı.

Tarihe genel olarak ve kısaca göz atığımızda karşılaştığımız bu gelişme sırasında, hukukun ne durumda olduğuna da kısaca bir göz atalım.

İlk ve ortaçağdaki hukuk kurallarına göre, devletteki tüm topraklar, tüm hayvanlar, tüm zenginlikler, tüm insanlar, kısacası herşey kral ya da padişahın mülküdür. İnsanların kişisel özgürlüğü diye bir kavram yoktur. Kral ya da padişah "savaşacaksınız" derse, savaşır, onun için ölürlü.

Burada hukuk, soydan gelen bir hakkın kabulüne dayanır. Soylu yönetici (kral, monark, padişah, oligark vb.) tanrısal bir güç sahibidir. Devleti de, hukuku da, toplumu da o temsil eder. Bu dönemde "Tanrının hakkı tanrıya, Sezar'ın hakkı Sezar'a" verilir. Soylu yönetici tanrısal bir güç sahibi olduğu için, bu dönemdeki hukuk da "doğal hukuk" olarak tanımlanır. "Doğal hukuk"un en temel unsuru ise, güçtür, güçlü olan her şeyi hak eder.

Kral, padişah vb. "tanrıdan" aldıkları "yetki"yle, hem toplumu yönetirler, hem de toplumun uyması gereken kuralları belirlerler. Çağdaş ifadesiyle, kral, her durumda "tanrısal güç" sahibi olarak, hem yasa koyucu, hem yasa uygulayıcısı güçtür. Diğer ifadeyle, kral, yasama, yürütme ve yargı yetkisi tekeline sahiptir.

Çağdaş tarihe gelindiğinde, artık her şey kral ya da padişahın mülkü olmaktan çıkmıştır. Mülkler alınıp satılabilen mallar

haline gelirken, ürünler de pazar için üretilir, pazarda alınıp satılırlar.

Çağdaş toplumun en temel özelliği, artık eski dönemdeki gibi insanlar kralın, padişahın kulu değildirler. Ne köleci toplumda olduğu gibi köle sahibinin mülküdürler, ne de feodal toplumda olduğu gibi toprak sahibinin malıdır; tümüyle özgür insanlar haline gelmişlerdir. Geçmiş dönemdeki gibi toprağa ve toprak sahibine bağlı olmayan özgür insan, tüm mal ve mülkler gibi pazarın özgür bir unsuru olarak ortaya çıkar. Bu pazarda kendi ürününü ya da kendi işgücünü özgürce satışı sunar. Aynı pazarda alıcı olarak ortaya çıkan parasahibi insanlar da, aynı özgürlük içinde bu ürünler için bir fiyat belirlerler. Eğer iki taraf özgür iradeleriyle bir fiyatta anlaşılarsa, ürün alıcının mülkiyetine geçer. Ve alıcı, satın aldığı ürünü (mal/meta) üzerinde istediği gibi tasarrufta bulunma hakkına sahiptir.

Ancak burada satın alınan mal, sadece bir insan/insanlar tarafından üretilmiş bir ürün değil, aynı zamanda insanın kendi işgücü olduğundan, mal sahibinin mal üzerindeki mülkiyeti ve tasarruf hakkı, aynı zamanda insan üzerinde bir mülkiyet ve tasarruf hakkı olduğu için, kaçınılmaz olarak bireyin özgürlüğü, özgür birey oluşu üzerinde etkide bulunur. Mal üzerinde mal sahibinin sınırsız tasarruf hakkını sınırlandırmak ya da belli kurallara bağlamak kaçınılmaz hale gelir. Aksi halde, mal üzerinde mal sahibinin sınırsız tasarruf hakkı, eski dönemdeki kralın, padişahın kulları üzerindeki sınırsız tasarruf hakkı ile özdeşleşecektir.

İşte çağdaş toplumun hukuk kuralları, tanrısal bir güç atfedilen kralın insanlar üzerindeki her türlü mülkiyetinin ortadan kaldırılmasının ve işgücünün alınıp satılmasıyla ortaya çıkan yeni ilişkilerin kuralları olarak biçimlenir.

Bu kuralların ilk maddesi, üreten ya da işgücünü satan bireyin özgürlüğüdür. Üretenin sınırsız üretme (ve yatırım) hakkı ile satın alınan işgücü üzerinde tasarruf hakkının sınırlandırılması yasalarda sürekli değişikliği yaratan ana etmendir.

1789 Fransız Devrimi ile birlikte ilan edilen *İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi*, bu özgür insanın soyutlaması üzerinde yükselen temel hak ve özgürlükleri saptamıştır.¹

Fransız Devrimi'yle birlikte, kralların tekelinde bulunan yasama, yürütme ve yargı yetkisi ayrıştırılmıştır. Buna, "*kuvvetler ayrılığı ilkesi*" denir.

Yasama gücü, toplumsal yasaların

¹ Kişi dokunulmazlığı (mahkeme kararı olmaksızın, kişilerin keyfi olarak göz altına alınıp tutuklanamayacağı), düşünce özgürlüğü (her insanın düşüncesini özgürce sözlü ya da yazılı olarak açıklama özgürlüğünün olması), haberleşme özgürlüğü, basın özgürlüğü, seyahat özgürlüğü, temel hak ve özgürlüklere örnek olarak verilebilir.

"ulus adına" yapma yetkisine sahiptir ve ulusal meclisler tarafından kullanılır.

Yürütme gücü, yasama organı (meclis) tarafından yapılmış yasaların uygulanmasını sağlayan kurumlardan oluşur (hükümetler, güvenlik kurumları vb.)

Yargı gücü ise, yasaların uygulanmasını denetleyen ve yasalara aykırı olan eylemleri yargılayan kurumlardan oluşur.

Bir bütün olarak yasama, yürütme ve yargı gücü de devleti oluşturur.

"Güçler ayrımı ilkesi"ne göre, bu güçleri kullanan her kurum eşit düzeydedir, bu kurumlardan hiçbirisi bir diğerinden daha üstün değildir. Bu kurumların her biri, kendi görevini yaparken bağımsızdır, diğer kurumlar ona emir veremezler. Ancak tüm kurumlar, görevlerini yaparken, yasalara bağlı kalmak zorundadırlar. Bu devlet biçimi, çağdaş demokrasinin temelini oluşturur.

Ancak toplumlar, sadece devletin insanlarla (toplum) ve insanların (toplum) devletle ilişkisinden ibaret değildir. Aynı zamanda toplum bireyleri olarak birbirleriyle de ilişki içindedirler. İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen kurallara hukuk dilinde *özel hukuk, medeni hukuk* ya da *yurttaşlık hukuku* denir. İnsanların devletle olan ilişkilerini düzenleyen kurallar bütünü ise, *kamu hukukunu* oluşturur. Kamu hukuku, bireyin devletle olan ilişkilerini düzenlerken, özel hukuk, bireylerin ya da birey gruplarının birbirleriyle olan ilişkilerini düzenler.²

Hukukun üstünlüğünden, hukuk devletinden söz edilen yerde, ulus adına yasa yapma yetkisine sahip ve özgür bireyler tarafından özgürce seçilmiş temsilcilerden oluşan bir temsili kurumun (parlamento) varlığı esastır. Bu temsili kurum, ulus adına yasa yapar. Ancak yasanın yapılmış olması tek başına hukukun üstünlüğünü sağlamaz. Aynı zamanda bu yasalara tüm yurttaşların uyması esastır. Güvenlik güçleri, geniş anlamda kamu otoritesi, yasalara uyulmasını sağlar ve yargı da yasalara uymayanları cezalandırır.

Buraya kadar her şey hukuka uygundur ve hukukun üstünlüğünü ifade eder. Ancak yasama organının yaptığı yasaların ne ölçüde toplumsal ilişkilere uygun olduğu, "özgür yurttaş" ya da "özgür birey" in çıkarlarını temsil ettiği noktasında sorunlar ortaya çıkmaya başlar. Özgür ve adil bir seçim sistemiyle oluşmayan bir yasama organı toplumu bir bütün olarak temsil edemez. Bu durumda, yasama organının yaptığı yasalar temsil ettiği toplumsal kesimlerin

² Özel Hukuk, Medeni Hukuk ya da Yurttaşlık Hukuku kapsamına giren konular: Evlenme, Boşanma, Nafaka, Velayet, Miras, Vesayet, taşınır ve taşınmaz Eşya Hukuku, Borçlar Hukuku, isim ve yaş değiştirme, vb.

Kamu Hukuku kendi içinde üç alt başlık altında düzenlenmiştir: Anayasa Hukuku, İdare Hukuku ve Ceza Hukuku.

istemlerine denk düşer, diğer kesimleri dışlar. Ya da “çoğulculuk”un yerini “çoğunlukculuk” olarak, yasama organında çoğunluğu oluşturanlar istedikleri gibi yasa çıkarma yetkisine sahip olurlar. Bu da toplumsal haksızlıkların ve çatışmaların dinamiklerini ortaya çıkartır. Bir diğer tanımla, hileli ya da hilesiz bir seçimi kazanan ve yasama organında çoğunluğu oluşturan bir kesim her istediğini yapma gücüne sahip olursa, toplumsal huzursuzluklar artar, çoğunluğun çıkarına çıkartılan yasalar giderek “ötekiler” tarafından kabul edilmez hale gelir. Yasalar ne denli çoğunluğun çıkarına uygun olarak çıkartılırsa, yasalara karşı çıkış o oranda artar. Sonuçta, hiç kimse yasaları tanımaz hale gelir.

İşte yasama organındaki çoğunluk ile azınlığın, toplumun yasama organında çoğunluğu oluşturan kesimleri ile azınlığın ortak bir paydada birleştikleri toplumlarda hukukun üstünlüğünden söz edilebilir. Bu da, sadece her kesimin üzerinde uzlaştığı ve anlaşıldığı bir toplumsal ortak paydayla olanaklıdır. Bu ortak payda olan ve varolduğu sürece değişmez olan anayasadır.

Anayasalar, toplumsal uzlaşma metinleri olarak, her durumda yasama organının içinde hareket edeceği çerçeveyi oluşturur. Yasalar da, bu ortak payda çerçevesinde çıkartılır. Yani anayasalar, yasama organında çoğunluğu oluşturan kesimlerin her istediğini yapabilme yetkisini sınırlandıran hukuksal metinlerdir. Bu sınırlama olmaksızın yasama organının yasa çıkarma yetkisi “mutlak” bir yetki haline gelir ve eski çağdaki “tanrısal güç” sahibi kralların elinde bulunan, “astığı astık, kestiği kestik” bir mutlak yönetim yetkisiyle eşdeğerdir.

Anayasa mahkemeleri ise, yasama organının çıkardığı yasaların “ortak payda”ya, yani anayasaya uygun olup olmadıklarını denetler. Bu denetim olmaksızın “toplumsal uzlaşma”nın uzun erimli olması sağlanamaz.

Yazımızın başında, “hukukun gelişmesi, doğrudan insanlığın gelişmesine bağlıdır. Bu nedenle, insanlık tarihi geliştikçe, hukuk da gelişmiştir” demiştik. Her ülke yurttaşı, her özgür birey, kendi ülke sınırları içinde, kendi “toplumsal uzlaşma” düzeyine bağlı olarak belli bir hukuk düzeni içinde yaşarlar. Öte yandan, farklı tarihe, farklı ilişkilere, farklı gelişmişlik düzeyine sahip olan toplumlar, farklı anayasalara ve farklı yasalara sahiptirler. (Bu nedenle de, bir ülke yasaları, sadece beğenildiği, hoşumuza gittiği için, basitçe alınıp, başka bir ülkeye basitçe uyarlanamaz. Aksi durumda, bir hukuk devletinden söz edilemez. Kendi gelişmişlik düzeyine uymayan yasalar, “toplumsal uzlaşma”ya da uymayacağından, huzursuzluğa neden olur).

İşte yurtdışında yaşayan Türkiyeli göçmenlerin karşı karşıya olduğu ikili hukuk da bu temelde ortaya çıkmaktadır.

Almanya’da yaşayan ve oturma iznine sahip bir Türkiye yurttaşı, yurttaşlık hakları, kişiye sıkı surette bağlı haklar açısından doğrudan Türk hukuk sistemine tabidir. Yaşadığı ülke Almanya olduğu için de, yaşadığı yer anlamında, Alman hukukuna tabidir.

Bu durumdaki kişinin nüfus kütüğü sadece Türkiye’dedir. Bir Türkiye yurttaşı olarak Almanya’da yaşadığı için, Almanya’daki yabancılar dairesinde de, Türkiye’deki nüfus kaydı temelinde, kişisel bilgileri bulunur. Bu kişi, siyasal seçimlere sadece yurttaşı olduğu ülkede katılabilir, askerlik yükümlülüğü ve

medeni hali konularında sadece Türkiye yasalarına tabidir.

Ama Alman vatandaşlığına geçmiş ve “çifte vatandaş” statüsünde olan bir Türkiyeli göçmen, her iki hukuk sistemine tabi olmak durumundadır, çünkü her iki ülkenin de yurttaşdır. Bu statüdeki bir Türkiyeli göçmen, Almanya’da, örneğin boşanma kararı için Alman mahkemesine başvurarak, Alman hukuku çerçevesinde boşanma kararı çıkarabilir. Bu karar, Alman hukukuna uygun olarak Alman mahkemesi tarafından alındığından, Almanya sınırları içinde geçerlidir ve Alman hukukuna uygundur.

Ancak aynı yurttaş, Alman mahkemesinden aldığı boşanma kararını Türkiye’de geçerli hale getirebilmesi için “tenfiz davası” açmak zorundadır. Bu da, Alman hukukuna uygun olarak Alman mahkemesi tarafından alınmış bir kararın, Türk mahkemesi tarafından Türk hukukuna uygun olup olmadığının saptanmasıyla olanaklıdır. Çünkü Almanya’da yaşayan Türkiye yurttaşı, aynı zamanda Türk hukuk kurallarına tabidir.

İlk bakışta bir mahkeme kararının bir başka mahkeme tarafından basit bir “onama” ya da “biçimsel uygunluk saptaması” olarak görünen bu durum, gerçekte iki ayrı ülkenin egemenlik haklarını ilgilendiren kamusal ve ulusal bir hukuk sorunudur. Çünkü ulusal egemenlik, diğer şeylerin yanında, kendi ulusal sınırları içinde kendi hukuk kurallarını uygulayabilme gücüne sahip olmasıdır. Bir başka ülkenin hukukunun doğrudan geçerli olduğu bir ülkede ulusal egemenlikten söz edilemez.

Böylece kamu hukuku ve uluslararası hukuk ile özel hukuk karşılıklı etkileşim içindedir. Bu durum sadece iki farklı ülkenin hukuklarındaki farklılıkla da sınırlı değildir. Aynı zamanda tek bir ülkenin hukuku içinde de ortaya çıkar.

Bu konuda, geçmişte sıkça yaşanan, günümüzde kısmen varlığını sürdüren “çanak anten” sorunu örnek olarak verilebilir.

Bilindiği gibi, “çanak anten”, bir iletişim, haberleşme aracıdır. Bu araç yoluyla, bireyler haberleri izlerler, dünyada neler olup bittiğini öğrenirler. Bu yönüyle, “çanak anten”, bireylerin “haber alma, haberleşme özgürlüğü” kapsamında kullanabilecekleri bir araçtır. Bu aracın kullanımının engellenmesi ya da sınırlandırılması, doğrudan doğruya “haberleşme özgürlüğü”nün engellenmesi ve sınırlandırılması demektir. Bu yönüyle temel hak ve özgürlükler kapsamına giren kamu hukukuna ilişkin bir sorundur.

Ancak aynı “çanak anten”, belli bir konuta yerleştirilecek bir eklenti durumundadır. Bu durumda, konutun mülkiyetine sahip olan kişinin böyle bir eklentinin yapılmasını kabul etmesini gerektirir. Eğer konut sahibi, değişik gerekçelerle böyle bir aracın yerleştirilmesini reddederse, açıktır ki, mülk sahibi olarak kendi mülkü üzerinde sahip olduğu hakka, mülkiyet hakkına dayanır. Bu da özel hukukun (medeni kanun) konusunu oluşturur.

Gelecek yazımızda, Türkiyeli göçmenlerin, yaşadıkları ülkelerde, özel hukuktan kamu hukukuna kadar her alanda karşı karşıya kaldıkları hukuksal sorunları somut örnekleriyle ele alacağız.

26 Ağustos 1789

İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi

Ulusal Meclis halinde toplanan Fransız halkı temsilcileri, toplumların uğradıkları felaketlerin ve yönetimlerin bozulmasının yegane nedeninin, insan haklarının bilinmemesi, unutulmuş olması ya da hor görülüp kâle alınmamasına bağlı olduğu görüşünden hareketle; insanın doğal, devredilemez ve kutsal haklarının resmi bir bildiri içinde açıklamaya karar vermişlerdir. Öyle ki, bu bildiri tüm toplum üyelerinin hiçbir zaman akıllarından çıkmasın, sürekli olarak onlara haklarını ve ödevlerini hatırlatsın. Öyle ki, yasama ve yürütme iktidarlarının faaliyetleri siyasal toplumların amacına uygun olup olmadığı her an denetlenebilsin ve bu iktidarlara daha çok saygı gösterilsin. Öyle ki, bundan böyle yurttaşların basit ve tartışma konusu olmayan ilkelere dayanan istekleri hep anayasanın korunmasına ve herkesin mutluluğuna yönelik olsun. Sonuç olarak Ulusal Meclis Yüce Varlığın huzurunda ve himayesinde aşağıdaki İnsan ve Yurttaş Haklarını kabul ve ilan eder:

Madde 1: İnsanlar, haklar bakımından özgür ve eşit doğar ve yaşarlar. Sosyal farklılıklar ancak ortak faydaya dayanabilir.

Madde 2: Her bir politik toplumun amacı; insanın doğal ve dokunulamaz haklarını korumaktır. Bunlar; özgürlük hakkı, mülkiyet hakkı, güvenlik hakkı ve baskıya karşı direnme hakkıdır.

Madde 3: Egemenliğin temeli, esas olarak ulustadır. Hiçbir kuruluş, hiçbir kimse açıkça ulustan kaynaklanmayan bir iktidarı kullanamaz.

Madde 4: Özgürlük başkalarına zarar vermeden istediğini yapabilmektir: Her bir insanın doğal haklarını kullanması da toplumun diğer üyelerinin de aynı hakları kullanmasını garanti altına alacak sınırlar içindedir. Bu sınırlar da sadece yasalarla belirlenebilir.

Madde 5: Yasa sadece topluma zarar verebilecek eylemleri yasaklar. Yasaların yasaklamadığı hiçbir şey engellenemez ve kimse yasanın emretmediği bir şeyi yapmaya da zorlanamaz.

Madde 6: Yasa genel iradenin ifadesidir. Bütün yurttaşlar bizzat veya temsilcileri aracılığıyla yasaların oluşturulmasına katılma hakkına sahiptir. Koruyan veya cezalandıran olarak yasa herkes için aynı olmalıdır. Bütün yurttaşlar yasalar önünde eşit olduğu için yeteneklerine uygun olarak ve özellikler ile yetenekleri konusunda ayırım görmeden, her türlü rütbe, mevkii ve göreve de eşit olarak getirilirler.

Madde 7: Yasanın belirlediği haller veya yasanın öngördüğü biçimin dışında başka bir yoldan hiç kimse suçlanamaz, yakalanamaz ve tutuklanamaz. Keyfi düzenlemeler yapılmasını isteyen, keyfi emirler veren, bunları uygulayan veya uygulanmasına izin verenler cezalandırılmalıdır. Ancak yasaya uymaya davet edilen veya yasalarca yakalanan her yurttaş yasalara itaat etmelidir. Yasalara karşı gelmek onu suçlu kılar.

Madde 8: Yasalar sadece kesin ve açık bir şekilde gerekliliği olan cezalar belirlemelidir ve hiç kimse suçun işlenmesinden önce ilan edilen ve gereği şekilde uygulanan yasalar dışındaki başka bir yasa nedeniyle cezalandırılmaz.

Madde 9: Her insan suçlu olduğuna karar verilmeye kadar masum sayılacağından, tutuklanmasının zorunlu olduğuna karar verildiğinde, yakalanması için zorunlu olmayan her türlü sert davranış yasa tarafından ağır biçimde cezalandırılmalıdır.

Madde 10: Hiç kimse inançları nedeniyle, bunlar dini nitelikteki inançlar olsa bile, tedirgin edilmemelidir; meğer ki, bu inançların açıklanması, yasayla kurulan kamu düzenini bozmuş olsun.

Madde 11: Düşüncelerin ve inançların serbest iletimi insanın en değerli haklarından biridir. Bu nedenle her yurttaş serbestçe konuşabilir, yazabilir ve yayınlayabilir, ancak bu özgürlüğün yasada belirlenen kötüye kullanılması hallerinden sorumlu olur.

Madde 12: İnsan ve yurttaş haklarının güvenliği bir kamu gücünü gerektirir, bu nedenle bu güç herkesin yararı için kurulmuştur, yoksa bu gücün emanet edildiği kişilerin özel çıkarları için değil.

Madde 13: Kamu gücünün devamını sağlamak ve idarenin masraflarını karşılamak için herkesin bir vergi vermesi kaçınılmazdır. Vergi tüm yurttaşlar arasından olanakları oranında eşit olarak dağıtılır.

Madde 14: Tüm yurttaşların bizzat ya da temsilcileri aracılığı ile verginin gerekliliğini belirlemeye, vergilemeyi serbestçe kabul etmeye, vergi gelirlerinin kullanılmasını gözlemeye ve verginin miktarını, matrahını, tahakkuk biçim ve süresini belirlemeye hakkı vardır.

Madde 15: Toplumun tüm kamu görevlilerinden, görevleriyle ilgili olarak hesap sormak hakkı vardır.

Madde 16: Hakların güven altına alınmadığı kuvvetler ayrılığının yapılmadığı bir toplumda Anayasa yoktur.

Madde 17: Mülkiyet dokunulmaz ve kutsal bir hak olması nedeniyle, yasa ile belirlenen kamu ihtiyacı açıkça gerekmedikçe ve adil ve peşin bir tazminat ödenmedikçe, kimse bu haktan yoksun bırakılamaz.

Öğretmenlerin Çalışma Koşulları

Nebahat S. ERCAN

Bugün geçen yazımın (*Die Gaste*, 15. Sayı, Ocak-Şubat 2011) devamı olarak Hamburg'dakileri gözönünde bulundurarak "Öğretmenlerin Çalışma Koşulları"na değineceğim.

Hamburg'da anadili dersi vermek üzere 1973 yılında tek bir Türkçe öğretmeni atanır. Dört yıl sonra yani 1977 de üç, bir yıl sonra on ve ilerleyen yıllarda da altmış-altmış beşe kadar yükselen sayıda anadili (Türkçe) öğretmeni görevlendirilir.

O yıllardan itibaren aynı zamanda Türkiye'den beşer yıl kalacak ve öğleden sonraları görev yapacak şekilde öğretmenler getirilir.

Eğitim Senatörlüğü'nden görevli öğretmenlerle Türkiye'den gelenlerin aynı kesimin çocuklarının eğitimiyle görevli oldukları halde çalışma koşulları aynı değildir ve bu öğretmenlerin sorunları arasında da küçümsenemeyecek kadar farklılıklar vardır.

Hamburg Eğitim Senatosu tarafından atanan bu öğretmenler;

- Anadili dersleri,
- Sosyal danışmanlık,
- Tercümanlık gibi görevlerle yükümlü kılınmışlardır.

Hatta derse gelmeyen Alman öğretmenlerin derslerinin boş geçmemesi için vekaleten bu öğretmenler görevlendirilmiştir.

Anadili öğretmenlerinin çalıştığı okullar sadece bir okulla sınırlı da değildir; iki, üç, beş dahası da var, sekize kadar çıkan okulda ders verenler bulunmaktadır. Kendilerinin rahatlıkla ders yapabilecekleri sınıflar, ders araç-gereçleri (son yıllarda bu eksiklik biraz giderilse de) yoktur.

Öğretmenler derme-çatma odaları sınıf durumuna getirmek için kişisel büyük çaba harcamışlardır.

Bir sınıfta yeterli sayıda bulunmadığı neden gösterilerek birçok sınıftan toplanan öğrenciyle anadili dersi sınıfları oluşur. Bu nedenlerden dolayı haftada iki-üç saatlik derslerde de oldukça çok aksaklıklar oluşmakta; kimi sınıfın öğrencileri zamanında, kimisi geç gelmekte, kimisini de sınıf öğretmeni kendi yaptığı dersi önemli gördüğü için hiç göndermemektedir.

Aileler ise bu derslere pek fazla ilgi duymamaktadır. Alman öğretmenlerin etkisiyle öğrenciler arasında ve çevrede oluşan önyargılardan kaynaklan bu dersler sanki öğrencilere yükümü gibi bir anlayış hakimdir ve gereken ilgi gösterilmemektedir. Sınıf öğretmenlerinin aileler üzerindeki etkisiyle öğrencilere sınıflarından çıkıp anadil derslerine gelmek zor gelir. Ancak Hamburg'da son yıllarda anadili derslerinden alınan not sınıf geçmeyi etkiler duruma geldiği için biraz daha ilgi duyulur hale geldi ama bu kez de veliler tarafından ilgi duyulmadığı gerekçesiyle dersler kaldırılmaktadır. Emekliye ve değişik nedenlerle görevden ayrılanların yerine yeni atamalar yapılmamaktadır ve de bu öğretmenlerin sayısı otuz beşlerin altına kadar düşmüştür.

Ne zaman ki öğrenci okulda başarısız ve sorunlu bir davranış sergiliyor, işte o zaman veliler tarafından Türkçe öğretmeni hatırlanır ve ondan yardım beklenir. Eğer beklentileri de karşılanmıyorsa bu öğretmen en ağır dille ("Almanlardan da kötü", "Türk kanı taşıyor" vb.) eleştirilir.

Öğretmenleri desteklemesi gereken, sorunlarını gidermeye çalışmasıyla görevli olan Öğretmenler Sendikası da (GEW) gereken duyarlılığı ne yazık ki göstermemektedir. Kendi sorunlarını çözmek için (TÖDER ve üst örgüt ATÖF gibi) dernekleşerek biraraya gelen öğretmenler de amaçlarına istedikleri şekilde ulaşamamışlardır. Kişisel öz-

verileriyle kimi küçük sorunları çözenler var tabii ki ama ne kadar amaçlarına ulaşabiliyorlar işte orada soru işaretleri var!

Öğretmenleri çoğu okul yönetimi, Alman öğretmen arkadaşları, aileler ve öğrenciler arasında resmen bunalmaktadır. Mesleğini istediği gibi yapamamanın ezikliğini yaşamaktadır.

Türkiye'den beş yıl gibi geçici bir süre için gelen öğretmenler ise, kapıcıdan başka hiçbir okul yönetimiyle ilişki kuramamakta, hiçbir sorununu paylaşamamaktadır. Kendilerine kalacakları bir oda, sağlık sorunları olduğunda gidecekleri bir doktor, ders verebilecekleri bir sınıf gibi sorunlarının altında ezilmekteler. Askerlik yapar gibi geldikleri günden itibaren geriye sayıma başlarlar. Geldikleri ülkenin eğitim sisteminden yararlanma, deneyim kazanma ve geriye yeni bilgilerle dönebilecekleri söylenemez. Gelirken girdiği bir ev veya başka nedenlerle girdiği borcunu ödemenin düşüncesiyle zamanını geçirmeye çalışır.

Özetle yukarıda çizdiğim ağır çalışma tablosunu neyin karşılığında yapıyorlar diye sorulacak olursa;

Eğitim Senatosu'ndan görevlendirilen yerel öğretmenler Alman meslektaşlarından en az bin Euro eksik alarak geçimlerini sürdürmeye çalışmaktadır. "Eşit işe eşit ücret" çığıkları atılan bir ülkede çok iş yapıp az ücrete talim edenler grubunun başında "Anadili Öğretmenleri" gelmektedir denilebilir.

Hamburg Eyaletinde geçerli olan bu yazdıklarım aşağı-yukarı Almanya'nın tüm eyaletlerinde hatta pek çok Avrupa ülkesinde aynı olduğu bilinmektedir.

Bu koşullarda hangi moralle ve ne kadar verimli çalışılır? değerlendirmesini okuyuculara bırakıyorum.

Yedi Canlı "Multi-Kulti"

Dr. Hakan AKGÜN

Son yıllarda "Multi-Kulti"nin başarısız olduğu veya hatta öldüğü şeklindeki açıklamalar dikkatimizi çekmekte. Bu bağlamda bir kavram kargaşasıyla da karşı karşıya bulunmaktayız. Bu yazımda bu kargaşalığa biraz açıklık kazandırmak için bu kavramları ve ne anlamda kullanıldıklarını irdelemek istiyorum.

Önce sürekli öldürülen ancak bir türlü yok edilemeyen şu yedi canlı "Multi-Kulti" kavramını ele alalım. Bu kavram genelde iki anlamda kullanılmaktadır. Birincisi çokkültürlü toplum (*Multikulturelle Gesellschaft*) anlamında olup değişik kültüre (etnik köken, dil, din v.b.) sahip bireylerden oluşan bir toplumu kastetmektedir. Göç olgusu nedeniyle Almanya'da çeşitli etnik gruplardan ve kültürlerden bireylerin birarada yaşaması çokkültürlü bir toplum gerçeğini de birlikte getirmektedir. Bir toplumun durumunu, oluşumunu betimleyen bu anlamdaki "Multi-Kulti"nin artık öldüğünden bahsetmek saçmalaktır. Zira böyle demekle o toplumun durumunda bir değişiklik olmuyor.

Fakat "Multi-Kulti" kavramı daha çok sosyolojik bir yöntemi ifade eden "çokkültürlülük" (*Multikulturalismus*) anlamında kullanılmaktadır. Adı geçen bu yöntemde asimilasyon konusunda toplumsal bir baskı yoktur ve her

etnik grup karşılıklı anlayış, saygı ve hoşgörü içinde, diğer kültürleri de eşdeğer kabul ederek birlikte yaşamaktadır. İşte "özümleme" (asimilasyon) ve "etnik milliyetçilik" (etnosentrizm) terimleri de "çokkültürlülük" yönteminin karşıtı yöntemleri oluşturmakta ve azınlıkta olan etnik grupların kendi kültürlerini yadsıyarak çoğunluk kültürünü benimsemeleri ve onların kültürel değerlerini üstlenmeleri anlamına gelmektedir. Adı geçen bu yöntemlerde çoğunluğu oluşturan (yerli) toplumun sürdürdüğü yaşam biçiminin diğerlerine göre daha değerli görülmesi ve bu nedenle üstlenilmesi gerektiği söz konusudur.

Yine bu bağlamda "yönetici/yönlendirici kültür" (*Leitkultur*) kavramı da "çokkültürlülük" yöntemine karşı bir tarz olarak öne sürülmektedir. Son zamanlarda bu terimin uyum tartışmaları bağlamında dile getirildiği anlam bende iktidardaki politikacıların hegemonyacı tutumlarının bir ifadesi olduğu izlenimini uyandırmaktadır. Bu nedenle bence bu (*deutsche Leitkultur*) kavramı Türkçeye "yönetici/yönlendirici Alman kültürü" olarak değil de "baskın Alman kültürü" olarak çevrilmelidir. Çünkü 2000'li yılların başında özellikle Friedrich Merz ve Jörg Schönbohm gibi CDU politikacılarının bu tür açıklamaları "çokkültürlülük" yöntemine karşı tavrı koymakta ve göçmenler

üzerinde Alman kültürünün ve yaşam tarzının diğer göçmen kültürlerine ve yaşam tarzlarına göre daha değerli olduğu ve bütün göçmenler tarafından benimsenmesi gerektiği şeklinde bir asimilasyon baskısı oluşturmayı amaçlamaktadır. Bunun farkına varan ve bu kavramı ilk kullanan Suriye kökenli siyasal bilimci Bassam Tibi de bu kavramın amacından saptırılarak politize edilmesine karşı çıkmıştır (bk. Bassam Tibi: *Leitkultur als Wertekonsens. Bilanz einer missglückten deutschen Debatte*. In: *Aus Politik und Zeitgeschichte*. Ausgabe 1-2/2001). Aynı şekilde günümüzün ünlü Alman felsefe profesörü ve sosyologu Jürgen Habermas da bu kavramın asimilasyon ve etnosentrizm konusunda baskı aracı olarak kullanılmasına "Demokratik bir anayasa devletinde çoğunluk toplumu azınlıktaki toplulukları kendi yaşam biçimini üstlenmeye zorlayamaz" diyerek eleştirmiştir (bk. Jürgen Habermas: *Die Zukunft der menschlichen Natur. Auf dem Weg zu einer liberalen Eugenik?*, Frankfurt/a.M. 2002, S.13).

İşte bütün bunlardan cesaret alan Sarrazin gibi sözüm ona şaklaban genetik uzmanları da işi bazı etnik ve dini grupları aşağılamaya ve dışlamaya kadar götürmektedirler.

Söyleşiler VIII

Koral OKAN

Biri ile Öteki'nin sohbetleri, kültür, sanat ve sosyal yaşamın diğer değerlerini, bunların siyasetle olan içiçe geçmişliğini içerir. Biri ile Öteki, "Sen, ben..." veya "diğeri" olabilir; isimler önemli değildir, sadece içerikler anlam taşıyacaktır.

Biri: (der ki) : Merhaba... Nasılsın?

Öteki: Merhaba... Teşekkür ederim! Ben iyiyim, sen nasılsın?

Biri: Ben de iyiyim.

Öteki: Bugünkü konuşmamızın konusu, geçen sefer bıraktığımız yerden devamlı, gizem dinleri olacak. Bilindiği gibi, "gizem" sözcüğünün anlamı, Antik Ege'de, "mysterion", yani önce gizeme ulaşarak erginlenenin dışında herkesten gizli tutulan bir ritüeldi. Gizem dinleri tanrılarının tümü, birer toprak ya da yeraltı tanrısı "chthonian" niteliğinde olup, her ne kadar koruyucu ve iyiliksever olsalar da, doğaları gereği yanlarına yaklaşılması tehlikeli olan varlıklardı. Bu bakımdan, herhangi kritik bir anda doğabilecek bir soruna yer vermemek için, törenlerin bir gizlilik örtüsü altında yürütülmesi ve böylece "arınmamış" kişilerin uzak tutulması yoluna gidilmiş olmalıdır.

Biri: Burayı açabilir misin?

Öteki: Hemen. Örneğin Eleusis törenlerinde gizliliğin nedenlerinin, önce yerel halkın dinsel baskı altında tutulması sonucunda kültürün gizliliğe sığınması biçiminde açıklanması ağırlık kazanmıştır. Daha ileride, Eleusis gizem ritüeli artık bir kabile törenine benzer olmaktan çıkacaktı. Kabile toplumundakinden farklı olarak, her birey, katılıp katılmama konusunda kendi kararını kendisi veriyordu. Bu gelişim ancak, Atina örneği büyük kentlerde, din de dahil olmak üzere, kişilere kendi yaşam biçimlerini seçme hakkını tanıyan farklı bir kültür yapısıyla sağlanmıştı. Tahıl tanrısı Demeter ile kızı Persephone adına kurulmuş en önemli tapınak Attika'da, Atina ve Megara arasında yer alan Eleusis kentindeydi. Adına "Büyük ve Küçük Eleusis Gizemleri" denilen ünlü dinsel tarım şenlikleri Eleusis kentinde yapılırdı. Persephone mitosunda dile getirilen tahılın yaşam döngüsü ile insanın yaşam döngüsünün paralel olduğuna inanılırdı. Homeros'un yazdığı "Demeter'e Ağrı"ta yer alan bu mitos, kendine bir eş arayan yeraltı tanrısı Hades'in Persephone'yi toprağın derinliklerine kaçırışını anlatmaktadır. Günler boyu kızını arayan anne Demeter, Eleusis'e varır ve tahılların büyümesini durdurur. Sonunda Hades, Persephone'yi dünyaya geri göndermeye razı olur. Persephone, "tahıl bakiresi" olarak aydınlığa döner ve oğlu Plutus'u doğurur. Oysa Persephone, doğum ve ölümü simgeleyen narlardan yemiştir ve bu yüzden karanlıklardan tümüyle kurtulamaz; bir orta yol bulunur, yılın üçte birini kocası ile yeraltında geçirecek, kalan sürede annesi ile birlikte olacaktır. Bu çözüme sevinen Demeter, tahılların yeniden büyümesine izin verir ve Eleusis halkına kendi ritlerini öğretir. Eleusis şenliklerinde, Demeter ve Persephone'nin tüm öyküsü titizlikle yeniden canlandırılır. Tıpkı mitosta Persephone'nin yeraltına kaçırılması, Hades ile evlenmesi ve Plutus'u doğurmasında olduğu gibi, aynı biçimde, tahıl da yeni bir yaşam vermek üzere toprağa ekilir. Tıpkı topraktan fıskıran, biçilen ve hem insanoğlunun ekmeği biçimine dönüşen, hem de tohum olarak yeniden kullanılan tahıl gibi, Persephone de annesinden kopartılır ve yeni bir yaşam doğurması için bakireliği yok edilir. Ölen insanlar da, yaşamın yenilenmesi döngüsüne mistik anlamda katkıda bulunmak için toprağa gömülürler. Eleusis'in mesajı budur: Her mezardan yeni bir yaşam fıskırır. Bu nedenle, "erginlenecekler", ölümden sonra ulaşılacak ölümsüzlük için umut beslemelidirler.

Biri: "Erginlenme"yi biraz açalım mı?

Öteki: "Erginlenme" yani Avrupa dillerinde konuşulduğu şekilde inisiyasyon sözcüğünün kökeni, Latince'de "bir yere girme, iştirak etme, kabul edilme, başlama" anlamındaki "initium" sözcüğüdür. Osmanlı tarikat geleneğinde bulunan "süluk" kelimesi de, "iplik, sıra, dizi, yol, meslek,

tutulan yol" anlamlarındaki Arapça "silk" sözcüğünden gelmektedir. Bir inisiyasyonda üstad (inisiyatör, mürid) tektir, öğrenci (inisiye adayı, mürit) ancak inisiyasyonu tamamladığı zaman inisiye olur.

Prof. Thomson, erginlemenin işlevini, "(...) –çocuğun yetişkin statüsüne kabulü- ilkel düşüncede çocuğun öldüğü ve yeniden doğduğu inancıyla" dile getirmektedir. Erginleme yoluyla, erginlenenin daha "yetkin" bir tinsel duruma girmekte, "üstün" bir evrene ulaşmakta olduğuna inanılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, erginleme, en derin anlamıyla, bir çeşit "tanrılaştırma" olarak da anlaşılır. Temel işlevi, erginlenenin, dış yaşamındaki her türlü koşullu durumunun ötesine geçmesidir. Böylesi bir "tanrılaştırma" eylemi, evrenin özündeki "büyük varlığın" bireyde belirmesi olgusunu varsayar. Erginlenen böylece, eksiksiz, yetkin bir varlık olabilmek için, dış yaşamdan getirdiği tutku ve yanlışlarından arınır ve onlardan sıyrılır.

Şamanizmde erginleme, erginlenen kişinin (veya örneğin Antik Ege'de doğan tanrının) erginlemeden itibaren insanlara tinsel enerjilerini aktarabilecek veya enerjilerini onların kişisel olarak iyileşmelerini, gelişmelerini sağlayacak etkiyle kullanabilecek hale gelmesini ifade ediyordu. Şamanların vücut, tin ve akıllarının, ahenkli bir uyum içinde bütünleşmesinden, tinsel erginlenmenin kendisini benliğinin üst katlarına çıkarmasından, ruhun açılan kapılarından geçen enerjinin fiziksel vücuda akmasından bahsedilmektedir.

Tüm topluluk tarafından uygulanan ve izlenen erginleme ritleri, yalnızca erginleme için değil, aynı zamanda doğum, evlenme, ölüm, savaş, mevsim değişimleri ve tanrılara tapınma gibi amaçlarla törensel olarak da gerçekleştirilirdi. Bu tür ritüeller, topluluk üyesine önceden düzenlenmiş bir ilkel dizgesini sunarlar, topluluğun varlığına karşı çıkan güçleri etkisiz duruma getirmek için geleneksel yöntemleri içerirler ve ayrıca topluluğun geçmiş ile geleceğini birbirine bağlama işlevini görürlerdi. Yalnız erginlenme ritüellerinin işlevi ise, önceden belirlenmiş bir dizi törensel kalıpları sıkıca izleyerek, adayları önce gündelik yaşamdan soyutlamak, sonra gerekli "gizli" bilgiler ile donatmak ve sonunda erginleneni topluluk içinde daha yüksek bir konuma getirmektir. Ege toplumunda da erginlenme törenleri, gençleri yaşamın bir aşamasından diğerine ulaştırılan araçlar olarak görülürdü. Erginleme, bir çocuğu yetişkin konumuna yükseltirdi.

Biri: Günümüzde de böylesi ritüeller var...

Öteki: Evet, fakat günümüzdeki ritüeller, ilkel toplulukların davranışları üzerinde yarattıkları güçlü etkiyi çoktan yitirdiler. Büyük olasılıkla bu değişim, topluluktan çok bireye ağırlık vermenin getirdiği bir farklılık olarak görülebilir. Çağdaş insan da, yaşamındaki benzer olayları (doğum, evlenme, ölüm gibi) işaretlemek için ritüellere bağlılığını sürdürüyor, ancak bu törenleri çok daha edilgen bir tutum içinde ve genellikle yaşadığı deneyime yabancılaşmış bir biçimde uyguluyor. Bu uygulamaların toplumsal bilinç ile bağlantısı tümüyle silinmiş durumda. Geniş bir topluluğun psikik gereksinimlerini karşılamak için düzenlenmiş olan bayram, sünnet, askere gidiş, oy kullanma, mezuniyet gibi olguların önemli bir kısmı da giderek diğer çağdaş kültür değerleri arasında varoluş anlamlarını yitirmekteler.

Biri: Biraz önce, erginlenenlerin, "ölümden sonra ulaşılacak ölümsüzlük için umut beslemeleri"nden bahsettin. Bu noktada biraz kalmak istiyorum. Bu konu, günümüzde de güncellik taşıyor mu?

Öteki: Elbette. İnsanlar hep ölmekten korkmuşlardır. 2500 yıldır aynı hikaye. Thomson'a göre "insanın ölmesi ve yeniden doğması töreni, böylece geriye bitkisel yaşamın

ölüşü ve yeniden doğuşundan ayırt edilemez olduğu bir biçime kadar götürebilir"². 2500 yıl önce Ege'sinde insani yaşam (mitolojide insanbiçim tanrılarla birlikte) doğayla birlik halinde hareket ediyordu. Sanki her ikisinde de aynı nabız atıyordu. "Ölüm"ün anlamı, bir "sonsuz bitme" veya "yok oluş" değildi; bir üst katta yeni bir aşamada "yeniden doğuş"un olabilmemesinin hazırlığı idi. Ama 2500 yıl sonra bilimin vardığı aşamada aynı şey söylenebilir mi? Sana bir şey okuyacağım ki, konuşmamızın bu yerlere taşınacağını önceden doğruca tahmin etmişim sanki, beraberimde getirdim. Bak dinle:

"Ölüm, mecâzi mahbûbdan, hakiki mahbûba kavuşmak, fenâ, geçici hayattan, beka, ebedi hayata geçiş, bir tebdili mekân, zindandan cennet bahçelerine uçmaktır. Ölüm yeni bir yaratılış mucizesidir.

(...) Ölüm; mümin için bir son değil ebediyet, geriye dönüşü olmayan bir geçiş kapısı, kişiyi asıl sahibine yani gerçek sevgiliye kavuşturan bir vuslat köprüsü, büyük bir mutluluk ve neşenin başlangıcıdır...

İnsanoğlu, ölmek için var olur, dirilmek için ölür ve ebediyeti duyup yaşamak için de dirilir. İnsan ölüm gerçeğini kendi kendine telkin ederek hem ölümlü dostluk kurmuş, hem de onun korkutuculuğundan azade kalmış olur. 'Her nefis ölümü tadacaktır' gerçeğine binaen ölümün bir varoluş ve diriliş çağırısı olduğuna inanan ve cenneti öz yurdu bilip, ölümü bir cennet tebessümü olarak karşılayan müminlerin ölüme bakış ve yaklaşımı, aydınlık ve berraktır.

Hak ve gerçek olan ölüm, Müminler için dünya hapishanesinden kurtulmaktır. Sıkıntı ve meşakkatten azat olup sonsuzluğa geçiştir. Ölüm; gölge, hayal hayattan kurtulup gerçekle, bütün çıplaklığı ile yüz yüze kalma keyfiyettir. Ölüm bir son değil; yeni bir hayat için diriliştir!.. Ölüm 'Allah'dan gelen bir varlığın yine O'na dönmesi' olarak telâkki edilmiştir."

Hiçbir nokta ve çizgisini değiştirmeden koyduğumuz alıntı, 2500 yıl önce yazılmamıştır; internette, Milattan sonra 2011 yılında Molla Cami'nin online e-kitap kütüphanesinden alıntıdır. Bize "Zındıklar ve Mülhidler"³ olarak bakmasınlar ama, biz biliminsanlarının da, 2500 yılın getirdiği gelişmelere bakarken böylesi gülünç sorunlarla karşılaşmak zorunda kalmak istemediğimizi anlamak için kendilerini biraz zorlasınlar.

Biri: Geçen kez "dinlerden konuşmak oldukça zor" dediğini hatırladın mı?

Öteki: Evet, bu sefer bazı kişilerin sabrını taşımak üzereyiz.

Biri: Düşünce özgürlüğü...

Öteki: ... Hayır, hayır! Bunu, böyle kabul edemem. "Bilimin özgürlüğü" onun üzerinde... Ve ben ona sahip çıkıyorum. Bu kadar. Şimdi de hoşçakal diyelim.

Biri: Hoşçakal.

¹ Prof. George Thomson : Die ersten Philosophen, Forschungen zur Altgriechischen Gesellschaft II, deb Verlag, 1968.

² Prof. George Thomson : Die ersten Philosophen, Forschungen zur Altgriechischen Gesellschaft II, deb Verlag, 1968.

³ "Zındıklar ve Mülhidler" Ahmet Yaşar Ocak'ın Tarih Vakfı Yurt Yayınları'nda (1998) yayınlanan kitabının adıdır. Osmanlılarda din işleri başkanı şeyhülislamın "kafirdir, kafası vurulması gerekir" dediği din eleştirilenlerine verilen tanımlamadır.

Dünden Bugüne Türkiye’de Tiyatro¹

Zehra İPŞİROĞLU

Son yirmi yıl içinde özel tiyatroların bir dar boğaza sürüklenerek kapanmaları, tiyatro sanatçılarının medyaya yönelmeleri tiyatro yapımı ve oyunculuk düzeylerinin de düşmesine neden oluyor. Ancak Batı toplumlarındaki gelişmelerle Türkiye’deki gelişim arasındaki temel fark, ileri tüketim toplumlarında refahın getirdiği rahatlık içinde sorunlar bastırılır ya da görmezden gelinirken, tüm gelişmekte olan toplumlarda olduğu gibi Türkiye’de öyle bir ayrıcalığın olmaması ya da varsa da çok küçük seçkin bir kesimi kapsamaması.

Günümüzde Batı tiyatrosunda belli bir tarihsel oluşum süreci içindeki gelişmeler Türk tiyatrosunda sıkıştırılmış bir zaman süreci içinde aynı anda yaşanıyor. Çoğulcu bir anlayış çerçevesinde dramatik, epik, uyumsuz, deneysel tiyatro gibi akımlar etkisini gösteriyor. Bunun yanı sıra postmodernizmin etkileri oyun yazarlığından, sahne yönetmenliğine ve eleştirirliğe değin uzanıyor. Parçalanmışlık, yapısökümcülük (*dekonstruksiyon*) her tür anlamlandırma, yorumlama ve düşünsel bağlantıya karşı çıkış, özün yadsınması, eleştirinin olmaması bu anlayışın en belirgin göstergeleri. Hızla ilerleyen teknoloji, gerçeğin giderek sanal gerçeğe dönüşmesi, medyanın insanların algılama ve davranış biçimlerini belirlemesi, tiyatronun kültür endüstrisinin önemli bir birimini oluşturması, öteyandan savaşların, etnik bölünmelerin sürüp gitmesi, şiddetin yaşamımızın doğal bir parçasına dönüşmesi gibi Batı’da bu gelişmelere yol açan eğilimler Türkiye’de de yaşanıyor. Buna bir de ekonomik sorunlar da ekleniyor. Son yirmi yıl içinde özel tiyatroların bir dar boğaza sürüklenerek kapanmaları, tiyatro sanatçılarının medyaya yönelmeleri tiyatro yapımı ve oyunculuk düzeylerinin de düşmesine neden oluyor. Ancak Batı toplumlarındaki gelişmelerle Türkiye’deki gelişim arasındaki temel fark, ileri tüketim toplumlarında refahın getirdiği rahatlık içinde sorunlar bastırılır ya da görmezden gelinirken, tüm gelişmekte olan toplumlarda olduğu gibi Türkiye’de öyle bir ayrıcalığın olmaması ya da varsa da çok küçük seçkin bir kesimi kapsamaması. Daha somut bir deyişle demokrasinin daha yerleşmemiş olduğu (1960’-dan bu yana üç askeri darbenin yaşandığı) bir ortamda otoriter eğilimlerin, baskının, şiddetin, özellikle de insan haklarını hiçe sayan devlet baskısının tüm yoğunluğuyla hissedilmesi. Bu gelişimden tiyatro da payını alıyor. Otoriter bir yapılanma içinde gündeme gelen altyapı sorunları ve yasal engellemelerden baskı, sansür ya da şiddet gösterilerine değin uzanan bir çizgi içinde tiyatronun sürekli olarak uğradığı saldırılar bağnaz bir anlayışı dile getiriyor. Bu da zaman zaman ütopyik bile olsa, bir umudu tiyatro yoluyla sorgulama, karşı çıkma, bir şeyleri değiştirebilme umudunu da beraberinde getiriyor.

Türk tiyatrosunu belirleyen gelişimi anlayabilmek için tarihe kısa bir bakış yararlı olabilir: Otuzlu yıllarda B. Brecht dramatik tiyatro geleneğinin son bağlantılarından kurtulmaya çalışırken, M.Ertuğrul tam tersine bu geleneğin yerleşmesi için savaşım veriyordu. Kökenleri Tanzimat tiyatrosuna değin uzanan dramatik tiyatro geleneği Cumhuriyet döneminin ilk on yıllarında iyice yerleşiyor, ancak ellili yılların sonuna doğru sosyal sorunlara duyulan ilginin giderek artmasıyla, hem de Batı’dan gelen yeni etkileşimlerle epik, belgesel tiyatro vb. akımlarla yeni bir boyut kazanıyor. Geleneklere ve halk tiyatrosuna duyulan ilgi bu yıllarda uyanıyor. Bunu izleyen yıllarda tiyatronun kendine özgü olanaklarını keşfetme doğrultusunda yeni arayışlar sürüyor.

Türk tiyatrosunun kendi kimliğini bulma sürecinde belirleyici olan tiyatronun yaşanılan ortam ve koşullarla hesaplaşma içinde olması. Bu hesaplaşma tiyatroyla gerçeğin içiçe girdiği happening türü oyunlarda uç noktaya ulaşıyor. Seksenli yıllarda gülmece ustası Ferhan Şensoy’un Karl Valentin’in skeçlerinden oluşturduğu *İçinden Tramvay Geçen Şarkı* gösterisinde yaptığı bir deneyde tiyatro ve yaşam çok çarpıcı bir biçimde içiçe geçerken, tiyatronun uyarıcı gücü bir tokat gibi çarpıyor insanın yüzüne. Nazi üniformalı bir kaç kişi İstanbul Beyoğlu’nda tiyatronun önünden geçenleri durdurup kimlik kontrolü yapıyorlar. Buna şaşırınlar olsa bile, karşı çıkanlar olmuyor. Neden sonra bunun da gösterinin bir parçası olduğu ortaya çıktığında, insanlar otoriter bir sistemde ne derecede sindirilmiş olduklarının dehşetle bilincine varıyorlar. Tüm bu gelişmelerde ortak olan, tiyatro yoluyla bir şeylerin söylenilebileceğine olan inancın sürmesi. Bu inanç parmak sallayan öğreticilikten uyarıcı bir düşündürme etkinliğine, politik bir slogan tiyatrosundan yerleşik değerleri ve gelenekleri sorgulayan yabancılaştırma tiyatrosuna değin çeşitli biçimlerde ve boyutlarda kendini gösteriyor.

Oyun Yazarlığından Performans Türü Gösterilere

Tiyatro aracılığıyla gerçeği olduğu gibi yansıtmaya çabası, altmışlı yıllara değin uzandığı gibi bugün de etkisini sürdürüyor. Sosyal sorunlara eğilen dramatik yapıtlardan tarihsel oyunlara değin olabildiğince geniş bir yelpaze içinde yer alan bu oyun-

ların özelliği yanılsama (*illusion*) temeli üzerine kurulu olmaları. Altmışlı yetmişli yıllarda toplumsal sorunlara duyulan ilginin yoğunlaşmasıyla birlikte yeni arayışlar başlıyor. Kuşkusuz burada Batı tiyatrosunda yüzyılın başından beri süregelen yeni gelişmelerin, oyun yazarlığı alanında da B. Brecht’in tiyatroya getirdiği yeniliklerin etkisi büyük. Bu yıllarda epik tiyatroyla geleneksel Türk tiyatrosunun bir bileşimini bulmaya çalışan ve geleneklerden kaynak olarak yararlanarak yepyeni bir tiyatro dilini oluşturan Haldun Taner tiyatrosu bir dönüm noktası oluşturuyor. Örneğin *Keşanlı Ali Destanı*’nda açık-biçim halk tiyatrosunun göstermecili özelliklerinden, özellikle gülmece, taşlama ve söz oyunlarından oluşan bir güldürü anlayışından yola çıkarak “otoriteye bağımlılık, mit yaratma, değişik sosyal kesimlerden gelenlerin arasındaki iletişim kopukluğu” gibi güncel sorunları gündeme getirir...

Eleştirel düşündürme öğelerinin ön plana çıkarıldığı oyunlar ise altmışlı yıllardan bu yana gözde olan kara güldürüler. Sermet Çağan’ın Amerikan emperyalizmini ve kapitalist sömürü düzenini eleştirdiği grotesk oyunu *Ayak Bacak Fabrikası*, Nazım Hikmet’in Sovyetler Birliği’ndeki bürokrasiyi sorguladığı *İvan İvanoviç Var mıydı Yok muydu?*, Aziz Nesin’in bireye yaşam hakkı tanımayan devlet sistemini eleştirdiği *Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz*’ı, Behiç Ak’ın insanın nasıl kendi kurduğu düzeni kendisinin çökerttiğini gösterdiği *Bina’sı* bu tür oyunların çarpıcı örneklerini verirler. Kara güldürüde toplumsal ortam ve koşulların çarkı içinde acımasızca ezilen birey, grotesk bir kuklaya dönüşüyor. Kapitalizm, sömürü düzeni, bürokrasi, az gelişmişlik vb. etkenler kişilik bütünlüğü, bireysellik gibi kavramları silip yok ediyor.

Gerçeklerle hesaplaşma altmışlı yıllarda H. M. Enzensberger, P. Weiss gibi yazarların önderliğinde ortaya çıkan belgesel tiyatronun etkisiyle uç noktaya ulaşıyor. Haşmet Zeybek’in sömürü düzenine örgütlenme yoluyla başkaldıran işçilerin yaşamını anlattığı *Alpagut Olayı* bu tiyatronun en ilginç örneklerinden birini oluşturur. Günümüzde bu akımın etkileri yarı kurmaca yarı belgelere dayanan bir kurguyla farklı biçimlerde sürmektedir. Buna tipik bir örneği insan haklarının savunucusu Eşber Yağmurdereli’nin adalet ve yargı mekanizmasındaki çarpıklıkları ve tutukevindeki insanlık dışı koşulları sergilediği *Akrep* oyunu veriyor. Son yılların en çarpıcı belgesel tiyatro

örneğini ise Genco Erkal’in Alevilere yapılan dinci bir saldırı sonucu 37 kişinin yanarak öldüğünü anlatan *Sivas Acısı* oyunu veriyor. Yurt içinde ve dışında sayısız turne yapan bu oyun tiyatronun politik işlevini hala sürdürdüğünü gösteriyor.

Yetmişli yıllarda Batı’da ellilerden bu yana etkisini sürdüren uyumsuz tiyatroya ilgi gösterilmeye başlanır. İnsan ilişkilerindeki kopukluk, yabancılaşma, yalnızlık gibi temaların ele alındığı bu tiyatrodaki türler şaşırtıcı buluşlar, karagüldürü öğeleri, yabancılaştırma etkileri ve imgelerle örülü kurgusal bir dünya oluşturulur. Sözelimi Adalet Ağaoğlu *Kozalar*’da dış dünyadan kopan üç kadının nasıl kendi kozalarını sararak, kendi çıkmazlarını kendi elleriyle yarattıklarını absürd bir karagüldürü olarak sergiliyor. Seksenli yıllarda postmodern rüzgarla birlikte yeni bir dönüşüm yaşanmaya başlanıyor. Tiyatronun yarattığı kurgusal dünya artık gerçeklere eleştirel açıdan gönderme yapmıyor, gerçeklerin doğrudan tiyatro oyununa ya da törene dönüştüğü kurgusal bir dünyayı sergiliyor. Bu gelişim Mehmet Baydur’un oyunlarında olduğu gibi kentsoylu kesimin yaşamından bölük pörçük kesitlerin sunulduğu yarı gerçekçi yarı fantastik düzlemde gelişen bir tür eğlenceli kurgu tiyatrosundan, Özen Yula’nın toplumun farklı katmanlarındaki insanların çürümüş, tükenmiş yaşamına eğilen şiddet dolu oyunlarına ya da Murathan Mungan’ın ortaçağ töreleri ve gelenekleri içine kilitlenmiş insanı anlattığı mitos dünyasına değin uzanıyor.

Seksenli yıllardan bu yana tiyatrodaki disiplinlerarası etkileşim ağırlık kazanıyor. G. Erkal dramaturjik kurgusunu kendi yapıp, kendi oynadığı tek kişilik oyunlarında Nazım Hikmet, Can Yücel’in şiirlerinden ya da Aziz Nesin’in taşlama türü metinlerinden yola çıkarak birbirinden çarpıcı gösteriler sunuyor. Özellikle şiirlerin teatral bir platforma taşınması tiyatro yaşamımızda önemli bir ilki oluşturuyor.

Son yılların çok yeni bir gelişimi de roman uyarlamaları. H. Günday Dost Tiyatrosu’nda kendi romanından uyarladığı *Malafa*’da satma ve satılma temalarını gündeme getiriyor. Tüketim toplumuna eleştirel bir yaklaşım getiren bu oyunda para odaklı bir yaşamın insanı nasıl yabancılaştırdığı sergileniyor.

Doksanlı yıllardan bu yana oyun metninin bir tasarımı ya da müzik terimiyle partiyon işlevini taşıdığı deneysel türde oyunlar ağırlık kazanmaya başlıyor. Sözelimi

¹ Bu yazının dar kapsamı içinde seçilen örnekler ister istemez sınırlı kalıyor. Okuyucu kendi birikimi ve beğenisine dayanarak farklı ya da yeni örnekler geliştirebilir.

doğaçlama çalışmalarına dayanarak geliştirilen *Kaybolma Üzerine Çeşitlemeler*'de (Yazan ve yöneten : M. Günşiray, N. Kazankaya) yargısız infaz, terör, işkence, şiddet, bürokrasi mekanizması gibi insan hakları izleğini dile getiren temel sorunlar, ses, söz devinim ve müzikten oluşan tümsel bir tiyatro diline aktararak görselleştiriliyor. Oyunda ezen-ezilen, arayan-kaybolan, işkence yapan-işkence gören, izleyen-izlenilen ikilemi giderek yoğunlaşan bir dinamizm içinde yansıtılarak düş ve gerçek karışımı karabasanımsı bir dünya yaratılıyor.

Haritadan Naklen Yayın'da (Kumpanya Tiyatrosu) tüketim dünyası çılgınlığı içinde kimlik parçalanması ya da yitimi teması gene görselliğin ağır bastığı tümsel bir tiyatro anlayışı içinde sergileniyor. Cam bir kutunun içindeki iki kişinin zaman ve uzam ötesi bir labirentin içinde kutuya kapatılmış böcekler gibi bocalamaları, çılgın bir reklam dünyasının renk, ses ve görüntü bombardmanı altında giderek yollarını şaşırarak yok olmaları, konuşmaların playbackle verildiği bir sahne tasarımıyla aktarılıyor. Her iki oyunda da ortak olan politik baskı, otoriter polis devleti, tüketim çılgınlığı vb. etkenlerle kuşatılan günümüz insanın korkularını ezilmişliğini ve parçalanmışlığını görselleştirerek dilsel anlatımın ötesinde bir arayışı dile getirmeleri. Bu arayış kimlik parçalanmışlığını tüm yoğunluğuyla yaşayan günümüz insanının duygularını dile getirdiğinden, her iki oyunda da tam bir öz biçim bütünlüğünden söz edilebilir. Deneysel türdeki bu oyunlarda izleyicinin de etkin katılımı bekleniyor. *Haritadan Naklen Yayın*'da oyunun canlandırıldığı cam kutu aynı zamanda bir aynadır ve izleyici oyun boyu bu aynada kendi yansımasını görür. Böylece oyunda dile getirilen sorgulamaya "Ben kimim?, Ne derecede ben ben'im?, Ne derecede dış güçler tarafından yönlendiriliyorum?" vb. sorulara izleyicinin de katılımı sağlanır.

Vurucu bir örneği *Gergedanlaşma* (Studio Oyuncuları-Yönetmen: Ş. Tekand) veriyor. Bu oyunda ampullerle çevrelenmiş bir sahnede elinde uzaktan kumandalı bir sunucunun yönlendirmesine göre söz ve beden becerisine dayanan bir dizi gösteri sunulur. Oyun başlamadan izleyicilere dağıtılan formlarda oyunun her oyuncunun kendi becerilerini sergileyebileceği kısa gösterilere dayandığı, her gösteriden sonra oyuncuların bir eleştirmenler jürisi tarafından değerlendirilebileceği bildirilir ve izleyicilerden de formu "yeterli" ya da "yetersiz" olarak doldurarak bu jüriye katılması beklenir. Böylece TV'de izlediğimiz yarışmaları andıran bu oyuna katılmaya zorlanan izleyici, insanı salt teknik beceriye indirgeyen bir sistemin anlamsızlığını birinci elden yaşamış olur.

Deneysel oyunlarda multi-medial öğeler giderek ağırlık kazanıyor. *Cadaque'* da (Genco Gülan) teknoloji ve oyunculuğun içiçe örüldüğü bir tiyatro anlayışıyla ölüm izleği ele alınıyor. Çok kanallı bir videonun önünde duran anlatıcı-oyuncular kulaklıklarındaki kulaklıktan videoya çekilmiş olan kişilerin seslerini duyarak görüntüleri canlandırıyorlar. Sürekli kişilik ve biçim değiştiren ölüm terör, hastalık, kaza, saldırı, kimi kez intihar kimliğinde çıkıyor ortaya. Yarı belgesel olarak tanımlayabile-

ceğimiz bu oyunda oyuncular, gerçek yaşam öykülerinden yola çıkarak yaşamla ölüm arasındaki sınırı sorguluyorlar.

Sahneleme

Türk tiyatrosunda bir dönüm noktasını oluşturan altmışlı yıllarda sahneleme alanındaki arayışlar yazarın iletisine bağlı bir yaklaşımdan, alımlama odaklı yaklaşıma kayıyor.

Sözgelimi Brecht'in *Hitler Döneminin Korku ve Sefaleti* yorumu Türkiye'de 12 Mart darbe sonrası yaşanan korkulara ve acılara gönderme yapıyor (Yönetmen: V. Öngören). Ya da seksenli yıllarda sergilenen *Galilei'in Yaşamı* 12 Eylül darbesi sonrası sindirilmişliği ve korkuyu yaşayan toplumuzda aydın sorumluluğu sorununu gündeme getiriyor (Yönetmen: G. Erkal). Son yılların en çarpıcı örneklerinden birini de Max Frisch'in *Kundakçıları* veriyor. Bu oyundan yola çıkılarak giderek yükselen köktendinci tehlike gündeme getiriliyor (Yönetmen: G. Erkal).

Reji tiyatrosuna ilk çarpıcı örneği seksenli yılların başında sahnelenen Brecht'in *Kafkas Tebeşir Dairesi* (Yönetmen: M. Uluşoy) veriyor. Bu sahnelemenin özelliği yönetmenin grotesk bir sahne tasarımı ve Kuzgun Acar'ın olağanüstü maskelerinden yola çıkarak kendi yaratıcılığını özgürce kullanması. Son yirmi yıl içinde klasik oyunlara getirilen yeni yorumlarla reji tiyatrosu anlayışı ağır basıyor. Shakespeare'e getirilen güncel yorumlar buna çarpıcı örnekler veriyor. Örneğin *Hırçın Kız*'da (Yön.: Y. Erten) kadının ezilmişliği sorununun gündeme geliyor, Hamlet de nevrotik aydın kimliği ve kişilik bölünmesi sorununun işleniyor (Yön.: M. Gürman), *Fırtına*'da emperyalizm ve koloniyalizm sorununun ele alınıyor (Boğaziçi Üniversitesi Tiyatrosu), *Macbeth* ve *Titus Andronicus*'da şiddet izleği medyadaki şiddet görüntülerinin de parodisi yapılarak tüm boyutlarıyla irdeleniyor. (Yön. I. Kasapoğlu).

Sahnelemede yeni arayışlar oyun metnine bağlı kalan bir yaratıcılıktan, biçimsel denemelere, dramaturgi çalışması odaklı sahne yorumundan, yazara karşı çıkan en uçuk uyarlamalara değin geniş bir yelpazeyi içeriyor. Sahneleme alanındaki son gelişmeler ise oyun metninin bir tasarıma indirildiği deneysel türde oyunları içeriyor ki, bunlar da kendi içlerinde çeşitli arayışları dile getiriyorlar. Sözgelimi doğrudan doğaçlamayla üretilen oyunlar oyuncunun yaratıcılığına dayanırken sahne tasarımıyla yola çıkan performanslar gücünü görsel sanatlarından alıyor. Farklı arayışları dile getiren tüm bu oyunların ortak yanı ses, renk, devinim, dans ve görsellikten oluşan tümsel bir tiyatro anlayışını savunmaları.

Kültürlerarası Etkileşimler ve Tiyatronun Yaygınlaşması

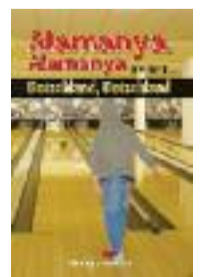
Bütün bu gelişmelerde yurtdışı ve içi festivaller ve turneler yoluyla süregelen kültürlerarası etkileşimin, özellikle de izleyiciyi Pina Bausch'dan Robert Wilson'a kadar Batı tiyatrosunun en önemli tiyatro ve dans etkinlikleriyle buluşturan Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali'nin katkıları bü-

yük. Son yılların en sevindirici gelişimi ise yıllar boyu büyük kentlerde odaklaşan tiyatronun turneler ve festivallerle yaygınlaşarak Anadolu'da da sesini duyurabilmesi. Bugün yazarda odaklaşan tiyatrodan yönetmenin tiyatrosuna, oyuncunun yaratıcılığına dayanan tiyatrodan sahne tasarımını eksen alan tiyatroya değin birbirinden farklı tiyatro anlayışları ve biçimlerinin aynı anda gündeme geldiğini görüyoruz.

Önemli bir gelişme de performans türü yapımlarının ağırlık kazanması. Örneğin Mustafa Avkıran'ın Garaj İstanbul'da, Türkçe, Rumca, İbranice, Kürtçe, Lazca şarkılarla Anadolu topraklarında yaşanan göç hikâyelerini anlattığı *Ashura* adlı müzikli oyunu yurtdışında da büyük ilgi görüyor. Uluslararası düzlemde ortak yapımlar da kültürlerarası alışverişin doğal bir uzantısı olarak ortaya çıkıyor. Sözgelimi Alman-Türk işbirliği sonucu gerçek yaşam öykülerinden yola çıkarak farklı ülkelerden insanların yaşamını belgeleyen Rimini *Protokol*'da çöp toplayıcılarının yaşamı gündeme geliyor ya da Türk-Yunan-Alman işbirliği sonucu ortağa çıkan *Zincirlenmiş Prometheus* projesinde (Ş. Tekand, T. Terzopoulos) günümüz insanının vardığı noktadan yola çıkılarak Prometheus motifine dalga geçiliyor. Gene Türk-Alman ortak yapımları olan ve İstanbul'daki gösterimde tepkilere yol açan *Kabine* de idollar aracılığıyla kimlikler sorgulanırken, Almanların Türkleri, Türklerin Almanları nasıl gördükleri gündeme geliyor. Türkiye'nin Cumhuriyet sonrası siyasal tarihinin Alman oyuncular, Almanya'nın savaş sonrası siyasal tarihinin ise Türk oyuncular tarafından ele alındığı projede toplumsal cinsiyet, milliyetçilik, militarizm kavramları tartışılıyor.

Günümüzde tiyatro hareketli bir tartışma ortamına yol açıyor. Özellikle yeni sahne yorumları ve performanslar büyük tartışmaları da beraberinde getiriyor. Oyun metnini yeniden okuma ne anlama geliyor, tiyatro oyun metnine ne kadar dokunulabilir, kültürler ve disiplinler arası etkileşim nasıl geliyor gibi sorular tiyatronun gündeminden hiç çıkmıyor. Akademik düzeyde de tiyatro bilim alanında çocuk tiyatrosu ve eğitimde tiyatrodan tiyatrodaki toplumsal cinsiyet vb. sorunlarına değin çeşitli güncel konuları irdeleyen araştırmalar yapılıyor. Yayıncılıkta tiyatro kitapları, özellikle de araştırmalar önemli bir yer tutuyor. Okullarda da amatör tiyatro çalışmaları giderek yaygınlaştığı gibi yaratıcı drama çalışmalarına da geniş çapta yer veriliyor.

Sonuçta, kısa bir geçmişi olan Türk tiyatrosunun bugün gerek oyun yazarlığı ve sahne yorumu açısından, gerek inceleme ve araştırma alanında gerçekleri sorgulayan, karşı çıkan, eleştirel gizilgücünü daha yitirmemiş olduğunu söylemek sanırım çok iddialı olmayacaktır. Demokratikleşmenin sancılarını çeken tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de tiyatro kolayca tüketilecek bir tüketim maddesi olarak yaşanmıyor. Bu nedenle, izleyicisi de, Batı toplumlarından ki tüketim toplumu izleyicisinden farklı. Ancak tiyatro gelecekte bu gizilgücünü koruyabilecek mi, gelişerek yeşerebilecek mi, yoksa Batı tiyatrosunda bugün gözlemlediğimiz çöküş eğiliminden giderek etkilenecek mi? Sanırım gelişmeleri şimdiden kestirme oldukça güç..

oldukları için hiç o sözü etmediler. Çiçekle karşıladılar, radyo hediye ettiler falan. Ne zamanki artık iş tavsamaya başladı, ihtiyaç da kalmadı -ama aileler birleşti-, o zaman işte biz göç ülkesi değiliz dediler. Ve bütün Helmut Kohl dönemi buna damgasını vurdu. Ta ki, Sosyal Demokratlar gelip de Yabancılar Yasası'nı değiştirenceye kadar.

Ve şimdi aslında yeni yasa ile çifte pasaport ya da ikili hüviyeti kabul ettiklerini de açıkça söylemiyorlar. Gerçek şudur ki, 2000'den sonra doğan bütün çocuklar iki vatandaşlığa sahiptirler. Evet, 23 yaşında tercih yapacaklar. 2023'te ne olacak onu bugünden kestiremeyiz, falcı da değilim. Büyük bir ihtimalle bambaşka bir şey olacak. Onun için, yani yaptıklarını da doğru söylemiyorlar. Şimdi her doğan yabancı çocuk otomatikman Alman vatandaşlığına ve babasının vatandaşlığına sahip.

Die Gaste: Başbakan Erdoğan Almanya'daki Türklerin "azınlık haklarından" söz etti. İşgücü göçüyle oluşan göçmen toplumunu "azınlık" olarak tanımlamak doğru mudur?

Prof. Dr. Nermin Abadan Unat: Şimdi sosyolojik bakımdan doğru, hukuki bakımdan tartışılabilir. Çünkü Almanya'da mesela hali hazırda hukuken azınlık hakkı olarak bir hak tanınmış. Schleswig-Holstein Eyaleti'ndeki Almanların Danimarka dilinde öğrenim görme hakları var, diğer haklarla beraber bir azınlık hakkı olarak tanınmış. Ama başka hiçbir nüfus grubuna böyle bir hak tanınmamış. Dolayısıyla hukuken böyle bir saptama yapmak kolay değil, çünkü her ülke kendi yasama organı tarafından tanınıyor bu hakları. Yasama organı Almanya'da başka azınlıklarla beraber, başka azınlıklarda var, işte Çekler var, Macarlar var, bir sürü başka gruplar var, onlara böyle bir hak tanımadıkça bizim için, ama sosyolojik bakımından elbette bir azınlıktır. Yani bir çoğunluk toplumu var, o çoğunun toplumunun karşısında azınlıklar var. Ama bu sosyolojik bir kavramdır, aradaki farkı gözetmek lazım. Çok uzun bir süre artık bu insanlar burada oturduğu için Başbakan Erdoğan'ın bunu böyle nitelendirmesi büsbütün aykırı değil, ben bunu büsbütün aykırı görmüyorum, ama hukuken bir yaptırım gücü yok.

Die Gaste: Son olarak eklemek istediğiniz bir şeyler var mı hocam?

Prof. Dr. Nermin Abadan Unat: Benim burada söylemek istediğim şey entegrasyon üzerinde tartışmak beyhude bir çabadır, çünkü artık entegrasyon diye bir olay dünya çapında kaybolmaya yüz tutuyor. Var olan şey transnasyonalizm, ulus ötecilik diyebilirim, ulus ötesi yurttaşlık anlayışının yerleşmesi. Bu da günümüz şartındaki göç hareketleri, yalnız Avrupa'da değil, Amerika'da, Asya'da nerede olursa olsun ve hangi sahiplerle olursa olsun geçmişle ilişkiyi kesmek, kaldırmış... Bugün kişiler geldikleri ülkeye bir şekilde bağlı kalıyorlar, çünkü iletişim araçları, ulaşım araçları bunu mümkün kılıyor. Aynı zamanda gittikleri ülke ile ilişki kuruyorlar. Dolayısıyla tek yurttaşlık diye bir şey kalmadı, birden fazla yurttaşlıklar var, birden fazla sadakat ilişkileri var. Bu sadakat ilişkileri yalnız devletten devlete değil, mesela doğup büyüdüğü köy, doğup büyüdüğü kasaba ile yerleştiği şehir arasında. Kişi Keupstrasse'ye sadık olabilir, aynı zamanda gidip Çemişkezek'te ya da İstanbul'un Eyüp'üne, Üsküdar'ına da gidip bağlanır, yani "ben Eyüplüyüm ya da Keupstrasseliyim, ama pasaportumda işte Almanya yurttaşlığı yazıyor..." Yani transnasyonalizm yeni sadakatler üretiyor. Yeni sadakatler çeşitli alanlarda olabiliyor ve Alman sosyal bilimciler bunun üzerine çok çalışıyorlar. En başta Göttingen Üniversitesi Max Planck Enstitüsü'nde Steven Vertovec isminde bir direktör var. Oxford'dan gelmiş ve etnik ve dinsel farklılıklar üzerinde çalışıyor Göttingen'de. Transnasyonalizm teorileri orada ve başka bir takım merkezlerde oluşturuluyor. Yani entegrasyon demode, modası geçmiş, çünkü bagajdan çıkan bir kavramdır. Yarın bagajdan başka bir kavram çıkar.

Sempozyum 2011

"Göçmen Topulukların Eğitim ve (Ana)Dil Öğrenim Konseptleri"

- Perspektifler, Pratikler ve Sonuçlar -

SEMPOZYUM '11

Dr. Hakan ANBULUT
Vicente Riego ALONSO
Prof. Dr. K. F. Cantone-ALTINTIŞ
Halit ÇELİKBUĐAK
Prof. Dr. Jim CUMMINS
Dänischer Schulverein e.V.
Marianne DEMMER
Prof. Dr. C. Allemann-GHIONDA
Hans-Böckler Vakfı
Prof. Dr. Emel HUBER
Prof. Dr. Ute KLAMMER
Kevan KOLAT
Sylvia LÖHRMANN
Prof. Dr. Vitor MURCZ
Prof. Dr. Hans H. REICH
Prof. Dr. Franco RUINA
Dr. Pinar OGUZKAN SAVIDIS
Yrd. Doç. Dr. Kutlay YAĞMUR
Zeynel KORKMAZ

29
EKİM
2011

Yer:
DUISBURG-ESSEN ÜNİVERSİTESİ
Essen Yerleşkesi
Glasparillen
Universitätsstr. 12

Die Gaste
DİL VE EĞİTİMİ DESTEKLEMEK
İÇİN İNİSYATİF e.V.

Kooperatif Destekçiler:

Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'la Söyleşi

"Göç" olgusunun toplumsal, ekonomik, demografik, siyasal yönleriyle ilgili olarak kırk yılı aşkın bir süredir kapsamlı ve yönlendirici bilimsel çalışmalarda bulunan Prof. Dr. Nermin Abadan Unat, diğer bir ifadeyle "Hocaların Hocası", *Die Gaste*'nin "Türkiyeli göçmen işçilerin geçmişte ve günümüzdeki durumlarına" ilişkin sorularını yanıtladı.

Die Gaste: *Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yeniden yapılandırılması sürecinde, üçüncü dünya ülkelerinden ucuz işgücü talebiyle Türkiye ile imzaladığı işgücü anlaşmasının ellinci yılına gelindi. 1960'ların Türkiye'sinde, geçim sıkıntısı, hayat pahalılığı, işsizlik gibi nedenlerle insanlarımızın Almanya'ya göç etmeleri Türkiye'nin sosyal ve ekonomik durumuna nasıl yansımıştır?*

Prof. Dr. Nermin Abadan Unat: Bu soru değil, bir kitabın içeriği. Yani bu böyle bir cümlede söylenemez, dolayısıyla bu konuda size bir makale yazarım, ama ben cevap veremem böyle kestirmeden. Ve yalnız burada ilave edilecek bir şey var. Sadece işsizlik nedeniyle değil, merak dolayısıyla, özgürlük aramak için ve dünyayı görmek için de insanlar geldi. Yani bunun altını çizmek lazım. Çünkü her gelen sadece işsizlik için gelmedi. Tam tersine, işi varken işini bırakıp geldi. Yalnız aşağıdan yukarıya çıkmak için gelmedi, yukarıdan aşağıya indi. 9.000 tane öğretmen, beyaz yakalı bir meslek, işçi oldu, yani mavi yakalı oldu. Bunu belki yine ekonomik sebeplerle, fakat bir yerde de bir şeyler öğrenmek için yaptı. Onun için bu gelen insanların hepsinin işsiz olduğunu da ileri sürmek mümkün değil. İşte dediğim gibi, mesela muhasebe müdürü bir adam zorla karısını gönderiyor, arkadan aile birleşimi yoluyla kendisi de Avrupa'ya gelsin diye. Bu Doğu Almanya-Batı Almanya ilişkisinde, Duvar'ın çöküşünde tüketim alışkanlıkları, yani tüketime heveslenme alışkanlıkları ne kadar rol oynadı ise, bir ölçüde Türkiye'de de rol oynadı. Yani bir araba sahibi olmak için de gelenler oldu... Onun için böyle hepsi işsiz, kapılara yığılmışlar... O tez de, onu da çok daha ince bir şekilde incelemek lazım.

İşte benim ilk kitabım olan Batı Almanya'daki İşçi Sorunları'nda, gelenlerin baba mesleği ve kendi meslekleri olduğunu göstermiştim. Orada çok açık görülüyor ki, onlar Türkiye'de daha iyi bir durumu bırakıp buraya geldiler. Şimdi bu vasıflı meselesinde şeyi hatırlamak lazım. Bütün Akdeniz ülkelerinden gelen işçiler, yani o ilk zamanlarda, İtalya, İspanya, Yugoslavya, Yunanistan da gönderiyordu ve en son biz katıldık. Ve bunların içinde, yani Akdeniz'den gelen işgücünün içinde en yüksek vasıflı işgücü oranı Türkiye'dedir. Bunu Oxford'da halen hocalık yapan Susan Pan

adında bir ekonomist yazdı. Exporting Manpower adlı kitabında Türkiye'nin %48,5 oranında kalifiye işgücü gönderdiğini, diğer ülkelerde böyle bir oran yok. Efendim şimdi Almanlar vasıflı işgücünün hakkını da vermediler. Yani Erkek Teknik Okulu mezunlarının diplomalarını saymadılar. Orada Türklerin aleyhine olan bir değerlendirme var.

Die Gaste: *Almanya'ya giden işgücünün niteliği ve dayandığı sosyo-ekonomik yapı neydi; sizce bu işgücünü Alman ekonomisi açısından uygun kılan özellikler neler olmuştur?*

Prof. Dr. Nermin Abadan Unat: Burada da gene iki tarafa bakmak lazım. Türkiye'nin 1961 Anayasası ile beraber bir Beş Yıllık Kalkınma Planı, programı alındı. Bu anayasanın metnine de girdi. Yani Türkiye'nin ekonomik kalkınması beş yıllık planla olacak ve bu plan endikatif bir plandı, yani zorlayıcı bir plan değildi tavsiye edici bir plandı. Ve bu planın, Anayasa'daki maddenin, daha doğrusu Birinci Beş Yıllık Plan'ının programında yer alan madde diyor ki, "artan işgücü ihracatı" öngörülmüştür. İşte bununla vasıflı işgücü kazanılacağı umuluyor ve Türk ekonomisinin canlanması planlanıyor. Bu öyle bir tasavvur ki, hiçbir şekilde gerçekleşmedi. Son derece ütöpik bir tasavvur, çünkü o zamanki planlamacılarımız rotasyon usulüyle gönderilmesini öngörmüşler. Yani bir sene kalacaklar, öğrendikten sonra Türkiye'ye gelecekler ve Türkiye'de ekonomiyi harekete geçirecekler. Bu tamamen ütopya çıktı. Bir kere ki, rotasyon hiçbir zaman uygulanmadı. Alman işvereni istemedi, Türk iş alanı istemedi. Dolayısıyla bir kere, yani bu hedef metot olarak da uygulanmadı. İçerik olarak da çok komik, çünkü Türk işçisinin %48,5'i hiçbir alet kullanmadan sadece kol gücüyle çalıştı. Çıplak kol gücü, çıplak fiziki güç! Bir kürek bile kullanmadılar. Dolayısıyla bir şey öğrenmeleri sözü değil. Zaten yaptıkları işi ne kadar zamanda öğrendiniz sorusuna -biz sorduk- bir ile üç saat. Bir ile üç saatte öğrenilen bir beceri her halde Türkiye'de fazlasıyla mevcuttu. Onun için o bir ütopya. Almanlarinki bir ütopya değil. Almanlar, Duvar çekildikten sonra Doğu Almanya'dan insan gücü akımı kesilince Akdeniz'den işgücü topladılar. O zamana kadar da zaten, İtalya ve İspanya ve bir ölçüde Yunanistan biraz daha gelişmişti. Sıra Türkiye'ye geldi. Ve Türkiye'den ilk hamle de büyük şehirlerden geldi. Ta ki Türk

Alman ikili anlaşması imzalanınca, bu anlaşma gereği açık iş yerleri Türkiye'nin her tarafına duyuruldu, ondan sonra daha az gelişmiş illerden insanlar gelmeye başladı.

Die Gaste: *Geçmişte yurtdışındaki işçilere ilişkin sosyolojik araştırmalar yapılıyordu. Günümüzde çok az yapılmaktadır. Sizce bunun nedeni ne olabilir?*

Prof. Dr. Nermin Abadan Unat: Sizin bu savınızı ben çok garipsiyorum, çünkü ben tam tersini görüyorum. Tam tersi. O zamanlarda, yani başlangıç kısmında çok az araştırma vardı. Benim araştırmam ilktir ve benden sonra bir süre hiç kimse yapmadı. Sonra bir miktar Almanlar araştırmaya başladılar, o da aile birleşiminden sonra eğitim sorunları başladığı zaman. Fakat bugün bir kere Almanca *Ausländerpädagogik* (Yabancılar Pedagojisi), yani benim çok garipsediğim ve benimsemediğim, reddettiğim bir kavramdır. Yabancı pedagojisi, ne demek! Pedagoji tektir. İnsanoğlu nasıl öğrenir? Onun yabancıya başka yerlisi başka değil, psikoloji bakımından. O *Ausländerpädagogik* (Yabancılar Pedagojisi) yerleşmeye başladıktan sonra, Alman üniversitelerinde araştırmalar başladı. Ondandır işte kadın araştırmaları bu konuya sıçradı. Bugün çok daha fazla tek yönlü çarpıtılmış, bir takım klişelere boğulmuş araştırmalar var. Türkiye'de de mesela eskiden hiç olmadığı kadarıyla şimdi göç araştırmaları var, hem de bir üniversitede değil, iki değil, onun için sizin bu sorunuzun ben tam ters anlıyorum.

Başlangıçta keşke yapılsaydı da, keşke o zaman daha çabuk davransalardı da tedbir alsalardı. İşte istifa eden Cumhurbaşkanı Köhler, onun bir lafı var, istifa etmeden önce bu entegrasyon meselesine: "Wir haben verschlafen", yani biz uyuduk, şimdi uyandık. Yani bu itiraf önemli bir itiraf, önemli bir kişinin ağzından çıkmış bir itiraf. Almanlar gerçekten hep böyle sınırlı problemler üzerinden düşündü, bütüne bakmak işlerine gelmedi. Özellikle Türkiye-Almanya mihveri üzerinden ve Türkiye-Avrupa mihveri üzerinden hiç bakmadılar. Onun için bunu ters çevirmek lazım. Yani ben en azından ters görüyorum sizin ileri sürdüğünüzden farklı olarak.

Die Gaste: *Göç olgusuna işaret eden belli başlı etmenler uzun zaman Alman politikacılar tarafından yadsındı. Bugün halen devam eden entegrasyon tartışmaları sürecinde politikacıların bu tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?*

Prof. Dr. Nermin Abadan Unat: Efendim İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, şöyle diyelim, göç her zaman vardı. Almanya ise göç alan ülkelerin şahıdır. Bütün resmi söylemlerin tam tersine, Almanya tarihi boyunca doğudan gelen tüm kavimlerin adamlarını topladı, insan gücü topladılar. Polonyalı, Çekoslovak, Macar, Sloven, yani bu insanların hepsi doğudan batıya geldiler. Hiçbir zaman, ne İmparatorluk zamanında ne Cumhuriyet zamanında, biz göç ülkesi değiliz demediler, demediler çünkü nasıl olsa bunlar entegre oluyor... Bir de din faktörü var burada, bunlarda hepsi Hıristiyan, işte bu bir şekilde eritilir. "Biz göç ülkesi değiliz" sözü, ne zaman ki İslam ve başka dinlere mensup Budist, Hindu gibi dinlerin temsilcileri de gelmeye başladılar Avrupa'ya, işte o zaman biz göç ülkesi değiliz sözü çıktı.

Yani o İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bir söz. Ve bu söz frenledi, mütemadiyen oyalandı Alman kamuoyu, özellikle Helmut Kohl döneminde, çünkü daha evvelki dönemlerde, Almanlar gene belki aynı zihniyetteydi, fakat muhtaç